

Ken uw doelgroep
Kwetsbare groepen

Gemeente Kerkrade

Colofon

In opdracht van:

Gemeente Kerkrade

de Bibliotheek Kerkrade e.o.

Uitvoering en rapportage:

Ilse Lodewijks, Adviseur Onderzoek
i.s.m. Ivette Sprooten, Specialist Laaggeletterdheid

Postbus 90114
5000 LA Tilburg
T 013 46 56 700

Statenlaan 4
5042 RX Tilburg
I www.cubiss.nl

Samenvatting

Meedoen in de maatschappij is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Gemeenten, bibliotheken en andere maatschappelijke organisaties hebben een belangrijke rol in de ondersteuning en begeleiding van inwoners die het niet op eigen kracht redden. Maar hoe is deze groep samengesteld? In welke wijken wonen zij? En hoe kunnen de bibliotheek en andere maatschappelijke organisaties hen het beste ondersteunen?

Om vast te stellen om welke kwetsbare groepen het gaat en welke omvang deze hebben, heeft Cubiss een meta-analyse uitgevoerd binnen de gemeente Kerkrade. Hiervoor is gebruik gemaakt van gegevens uit verschillende databronnen die samenhangen met het feit of iemand zich in een kwetsbare positie bevindt.

In deze rapportage wordt onder “kwetsbare groepen” verstaan: groepen mensen, woonachtig in de gemeente Kerkrade, die in een (potentieel) kwetsbare positie verkeren. Een kwetsbare inwoner is een persoon die niet zelfredzaam is en daardoor niet in staat tot maatschappelijke participatie. In dit rapport wordt naar drie ‘typen’ kwetsbare groepen gekeken: laaggeletterden, maatschappelijke kwetsbaren en jonge, potentieel kwetsbare kinderen.

Geletterdheid is het gebruiken van gedrukte en geschreven informatie om te functioneren in de maatschappij, om de eigen doelen te bereiken en om de eigen kennis en mogelijkheden te ontwikkelen. De mate van geletterdheid wordt weergegeven in vijf niveaus (Fouarge, D., Houtkoop, W. & Van der Velden, R., 2011). Laaggeletterd betekent doorgaans dat mensen op het laagste niveau zitten.

In 2015 heeft het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) onderzoek gedaan naar de regionale spreiding van geletterdheid in Nederland (ROA, 2015). In dit onderzoek is het percentage laaggeletterden per gemeente berekend op basis van de verdeling inwoners naar opleidingsniveau, leeftijd, arbeidsmarktstatus, geslacht, opleidingsrichting, beroepsprestige en land van herkomst. De mate van geletterdheid hangt namelijk op een voorspelbare manier samen met deze kenmerken. Uit dit onderzoek is gebleken dat in Kerkrade 10,6 procent van de potentiële beroepsbevolking laaggeletterd is. Dit komt neer op ruim 3.000 laaggeletterden in de leeftijdscategorie 15 tot 65 jaar. Deze mensen beschikken over onvoldoende vaardigheid om te kunnen omgaan met de lees- en schrijftaken in het dagelijks leven en op het werk. Ze hebben niet het niveau dat nodig is om in de kenniseconomie en de moderne westerse samenleving adequaat te functioneren.

De groep 65-plussers is niet meegenomen in het onderzoek van ROA. Wel is uit ander wetenschappelijk onderzoek bekend dat landelijk gezien minimaal 21,5 procent van de 65-plussers laaggeletterd is (Buisman & Houtkoop, 2014). Kijkende naar het aantal 65-plussers in de gemeente Kerkrade, betekent dit dat er minimaal 2.300 laaggeletterde 65-plussers in Kerkrade wonen.

Aanvullend op deze landelijke onderzoeken heeft Cubiss specifiek voor gemeente Kerkrade onderzocht in welke wijken een oververtegenwoordiging van laaggeletterden is. Dit is overeenkomstig met het onderzoek van het ROA, berekend aan de hand van een aantal kenmerken die op een voorspelbare manier samenhangen met geletterdheid. Dit resultaten zijn hieronder weergegeven.

Naast laaggeletterden is bekeken in welke mate gemeente Kerkrade te maken heeft met maatschappelijke kwetsbare volwassenen en jonge, potentiële kwetsbare kinderen. Een persoon is maatschappelijk kwetsbaar als hij of zij in een kwetsbare situatie verkeert of dreigt te raken doordat

deze persoon door verschillende problemen of oorzaken geconfronteerd wordt met achterstand en/of sociaal isolement.

Uit onderzoek blijkt dat als een kind opgroeit in een gezinsomgeving die niet stimulerend en bevorderlijk is om te leren lezen en schrijven, het risico verhoogt dat de kinderen later zelf laaggeletterd zullen worden. Deze houding beïnvloedt de opvoeding die ze aan hun kinderen zullen geven. (Fouarge et. al, 2011). Dit benadrukt het belang om jonge potentieel kwetsbare kinderen al vroeg in beeld te hebben en er vroegtijdig op in te grijpen. Hoe ouder het kind, hoe moeilijker de problemen op school ten gevolge van leerachterstand immers kunnen worden verholpen. Een preventieve strategie lijkt het meest aangewezen.

In 2014 kwamen 115 peuters in Kerkrade in aanmerking voor voorschoolse educatie (VVE). Dit komt in totaal neer op 10 procent van alle peuters. Voorschoolse educatie is als compensatie bedoeld voor peuters die thuis te weinig ontwikkelingsgerichte stimulering ontvangen. Het doel is het voorkomen van een achterstand bij de start van groep 3 in de in het basisonderwijs.

Wijken met kleine kans op kwetsbare inwoners

In Terwinselen, Vink, Waubacherveld, Hopel, Holz en Gracht is de kans op kwetsbare inwoners klein. In alle zes wijken wonen relatief gezien (in verhouding tot de andere wijken van Kerkrade en Limburg) zowel weinig laaggeletterden als weinig maatschappelijk kwetsbaren.

De wijken worden gekenmerkt door een laag percentage laagopgeleiden (geldt niet voor Gracht), relatief weinig 45plussers (geldt niet voor Terwinselen en Waubacherveld), laag percentage allochtonen (geldt niet voor Gracht) en relatief weinig mensen die niet participeren op de arbeidsmarkt. Daarnaast is de financiële, sociale en gezondheidssituatie van de inwoners van deze wijken gunstig. In Terwinselen is het aantal inwoners dat zich eenzaam voelt echter behoorlijk hoog.

Wijken met gemiddelde kans op kwetsbare inwoners

In Spekholzerheide, Kaalheide, Kerkrade-Centrum, Nulland, Eygelshoven-Kom en Haanrade is een gemiddelde kans op kwetsbare inwoners. Hierbij is wel een duidelijk onderscheid tussen de wijken zichtbaar.

- Kaalheide, Kerkrade-Centrum en Eygelshoven-Kom worden gekenmerkt door relatief veel laaggeletterden. Dit valt te verklaren vanuit het groot aantal personen waarvan de hoogst genoten opleiding lager onderwijs is (geldt niet voor Kerkrade-Centrum), het groot aantal ouderen (geldt niet voor Kaalheide), en het groot aantal arbeidsongeschikten en bijstandsuitkeringsgerechtigden (vanwege inactiviteit is de kans op laaggeletterdheid groter). De kans op maatschappelijke kwetsbare inwoners is in Kerkrade-Centrum behoorlijke laag en in Kaalheide en Eygelshoven-Kom gemiddeld.
- In Spekholzerheide en Nulland wonen een gemiddeld aantal laaggeletterden, terwijl de kans op maatschappelijke kwetsbaren vanwege een slechte financiële situatie en sociale situatie behoorlijk groot is (een lage sociale cohesie in de wijk, veel gevoelens van onveiligheid en relatief veel eenzamen).
- In Haanrade is de kans op laaggeletterden gemiddeld, terwijl je hier relatief weinig maatschappelijke kwetsbare inwoners zult treffen.

Wijken met grote kans op kwetsbare inwoners

Heilust, Erenstein, Rolduckerveld, Chevremont en Bleijerheide kunnen als potentieel kwetsbaar worden aangemerkt.

- Heilust en Rolduckerveld zijn de meest zorgelijke wijken. Hier is een relatief grote kans op zowel taalachterstanden/laaggeletterdheid als maatschappelijke kwetsbaarheid. Vrijwel alle gemeten indicatoren zijn beneden gemiddeld ten opzichte van de andere wijken en de gehele provincie. Hier hebben ook verhoudingsgewijs veel kinderen een vve-indicatie.

- In Erenstein en Chevremont is de situatie eveneens zorgelijk. Hoewel de kans op laaggeletterden en maatschappelijke kwetsbaren iets kleiner is dan in bovenstaand genoemde wijken, is deze alsnog bovengemiddeld.
- In Bleijerheide is de kans op maatschappelijke kwetsbaren groot. Veel mensen voelen zich niet veilig in de wijk, zijn eenzaam en hebben een betrekkelijk laag inkomen. Ook is de sociale cohesie in deze wijk vrij laag. Laaggeletterden zal je in deze wijk relatief weinig treffen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doel	7
1.2 Kwetsbare groepen	8
1.3 Methodiek	10
1.4 Inhoud van het rapport	11
2. Laaggeletterdheid & maatschappelijke kwetsbaarheid	12
2.1 Inleiding	12
2.2 Laaggeletterdheid	13
2.3 Maatschappelijke kwetsbaarheid	14
3. Indicatoren	16
3.1 Laaggeletterden	16
3.1.1 Geslacht	16
3.1.2 Opleidingsniveau	17
3.1.3 Leeftijd	18
3.1.4 Etniciteit	20
3.1.5 Participatie op de arbeidsmarkt	23
3.2 Maatschappelijke kwetsbaren	25
3.2.1 Financiële situatie: inkomen en type woning	25
3.2.2 Sociale situatie: leefbaarheid buurt, sociale cohesie en eenzaamheid	29
3.2.3 Gezondheid	33
3.3 Jonge, potentieel kwetsbare kinderen (0-4 jaar)	34
3.3.1 Voorschoolse educatie	34
3.3.2 BoekStart	36
4. Conclusies	38
4.1 Wijken met kleine kans op kwetsbare inwoners	39
4.2 Wijken met gemiddelde kans op kwetsbare inwoners	39
4.3 Wijken met grote kans op kwetsbare inwoners	39
Geraadpleegde literatuur en bronnen	40

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Meedoen in de maatschappij is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Gemeenten, bibliotheken en andere maatschappelijke organisaties hebben een belangrijke rol in de ondersteuning en begeleiding van inwoners die het niet op eigen kracht redden. Maar hoe is deze groep samengesteld? In welke wijken wonen zij? En hoe kunnen de bibliotheek en andere maatschappelijke organisaties hen het beste ondersteunen?

Om vast te stellen om welke kwetsbare groepen het gaat en welke omvang deze hebben, heeft Cubiss een meta-analyse uitgevoerd binnen de gemeente Kerkrade. Hiervoor is gebruik gemaakt van gegevens uit verschillende databronnen die samenhangen met het feit of iemand zich in een kwetsbare positie bevindt.

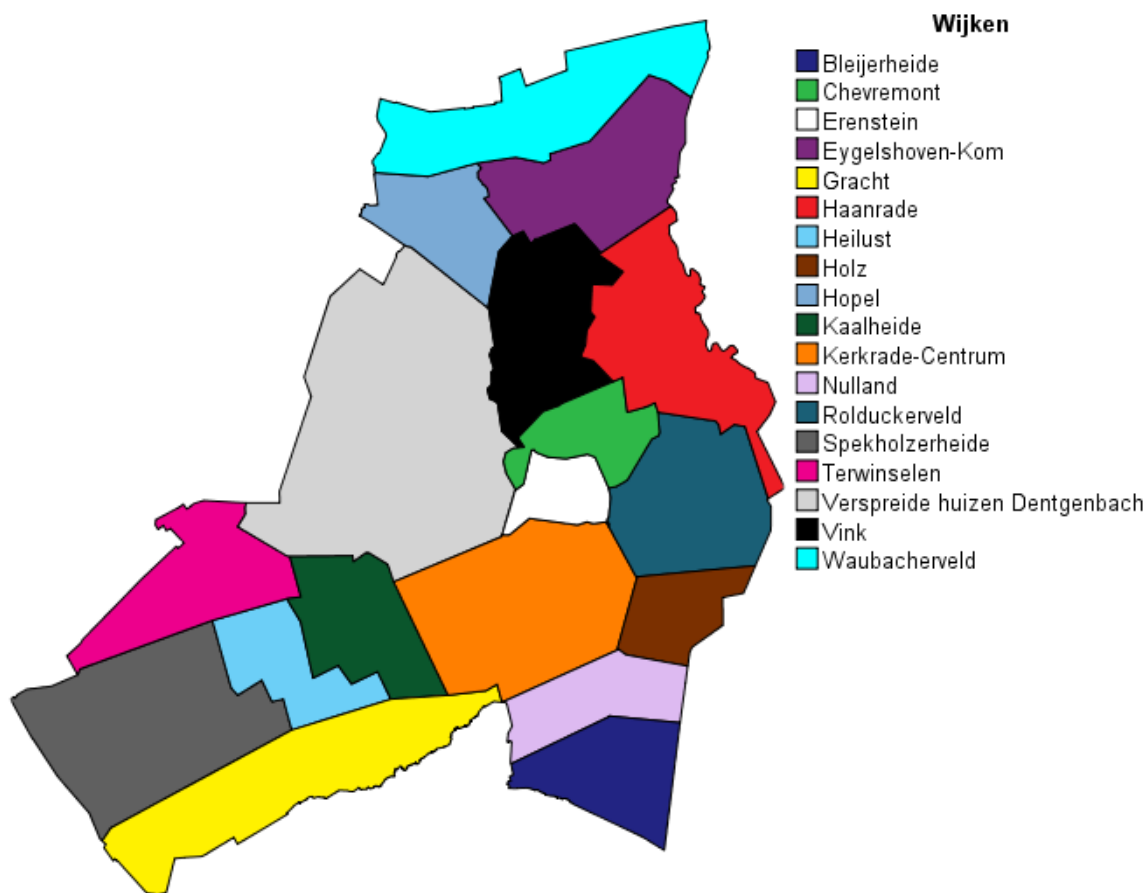
De hoofdvraag van het onderzoek luidt als volgt:

“In welke mate heeft de gemeente Kerkrade te maken met kwetsbare groepen en hoe ziet de situatie er per wijk uit?”

Met de resultaten van dit onderzoek kan de gemeente, in samenwerking met het Bondgenootschap Parkstad voor Geletterdheid (specifiek met de Bibliotheek Kerkrade en het ROC Arcus College), probleemgroepen definiëren. De ‘genomen foto’ biedt input voor de te vervullen rol en de te bewandelen strategie ten aanzien van kwetsbare groepen.

Het rapport dient als nulmeting voor de aanpak van laaggeletterdheid (zie Agenda voor de toekomst 2016-2018 - Tel mee met Taal).

Voor gemeente Kerkrade hanteren we een wijkindeling die is weergegeven in een figuur op de volgende pagina. Deze wijkindeling wordt eveneens door de gemeente zelf gehanteerd.

Figuur 1.1.1 Wijkindeling gemeente Kerkrade

1.2 Kwetsbare groepen

In deze rapportage wordt onder “kwetsbare groepen” verstaan: groepen mensen, woonachtig in de gemeente Kerkrade, die in een (potentieel) kwetsbare positie verkeren. Een kwetsbare inwoner is een persoon die niet zelfredzaam is en daardoor niet in staat tot maatschappelijke participatie. Niet zelfredzaam is iemand wanneer deze niet zelfstandig (niet op eigen kracht) of niet met behulp van zijn omgeving (eigen sociale netwerk) actief kan meedoen in de samenleving of onvoldoende draagkracht heeft om de daarvoor benodigde voorziening(en) aan te schaffen. Kernbegrip in deze definitie is "zelfredzaamheid" (het lichamelijke, verstandelijke, geestelijke of financiële vermogen om voorzieningen te treffen dan wel te laten treffen die deelname aan het normale maatschappelijke verkeer mogelijk maken)¹.

In dit rapport wordt naar drie ‘typen’ kwetsbare groepen gekeken: laaggeletterden, maatschappelijke kwetsbaren en jonge, potentieel kwetsbare kinderen.

Laaggeletterdheid

Geletterdheid is het gebruiken van gedrukte en geschreven informatie om te functioneren in de maatschappij, om de eigen doelen te bereiken en om de eigen kennis en mogelijkheden te ontwikkelen. De mate van geletterdheid wordt weergegeven in een aantal niveaus. Laaggeletterd

¹ WMO voorzieningenbeleid

betekent doorgaans dat mensen op het laagste of enerlaagste niveau zitten (Fouarge, D., Houtkoop, W. & Van der Velden, R., 2011). Op dit niveau beschikken mensen over een elementair basisvocabulaire, en kunnen eenvoudige informatie uit korte zinnen en teksten halen. De meeste laaggeletterden zijn zeker geen analfabeten. Slechts een kleine groep, ongeveer 2,5%, kan niet of nauwelijks (technisch) lezen en schrijven. Een veel grotere groep heeft pas moeite met lezen en schrijven als de teksten ingewikkelder worden, bijvoorbeeld als ze informatie uit een tekst moeten afleiden die er niet letterlijk in staat. De meeste laaggeletterden hebben meer moeite met schrijven dan met lezen.

Op de schaal van 0 tot 500 scoren zeer laaggeletterden onder de 176 punten en laaggeletterden tussen de 176 en 225 punten. Zeer laaggeletterde volwassenen kunnen korte teksten over bekende onderwerpen lezen en één stukje informatie vinden dat dezelfde vorm heeft als de taak of vraag (Buisman & Houtkoop, 2014). Er wordt alleen om een elementaire woordenschat gevraagd. Laaggeletterde volwassenen kunnen korte papieren of digitale teksten lezen om één stukje informatie te vinden dat identiek is aan de taak of vraag. Volwassenen op dit niveau kunnen simpele formulieren invullen, beschikken over een elementaire woordenschat, begrijpen de betekenis van zinnen en kunnen eenvoudige teksten lezen.

Op het volgende niveau (niveau 2, schaalwaarde 226 tot en met 275) kunnen volwassenen twee of meer stukjes informatie integreren. Ze kunnen informatie vergelijken, contrasteren of erover reflecteren en ze kunnen eenvoudige gevolgtrekkingen maken. Ook kunnen ze binnen digitale teksten navigeren om op verschillende plekken in een tekst informatie te zoeken en te vinden (Buisman & Houtkoop, 2014). Op dit niveau lopen veel volwassenen echter een risico als de vaardigheidseisen thuis, op het werk of in de samenleving veranderen. Op dit niveau wordt dan ook gesproken van een latent probleem (Bohnen, E., Ceulemans, C., Van de Guchte, C., Kurvers, J. & Van Tendeloo, T., 2004). Er bestaat een grote kans bij personen op niveau 2, dat als ze hun vaardigheden niet onderhouden, ze op latere leeftijd terugvallen naar niveau 1. Het volgende niveau, niveau 3 wordt beschouwd als het geletterdheidsniveau dat nodig is om in de kenniseconomie en de moderne westerse samenleving adequaat te functioneren.

Uit onderzoek blijkt dat in Nederland 1,3 miljoen laaggeletterden (niveau 1) wonen. Dit betekent dat 12 procent van de potentiële beroepsbevolking op het laagste niveau van taalvaardigheid functioneert (PIAAC, 2013). Qua absolute aantallen bevinden de grootste groepen laaggeletterden zich onder oudere autochtonen (45-plus) met een middelbaar opleidingsniveau. Daarnaast vormen 120.000 autochtone en 108.000 allochtone niet-werkende laag opgeleiden twee relatief grote groepen van laaggeletterden.

De individuele gevolgen voor laaggeletterden kunnen leiden tot een sociaal isolement. Zij worden onzeker, durven niet buiten hun vertrouwde kring te opereren, te solliciteren, zich niet duidelijk uit te spreken of actief te participeren in groepsactiviteiten. Laaggeletterdheid is daarmee een bron van sociale, culturele en politieke uitsluiting voor het individu. Laaggeletterden participeren vaak beperkt in het maatschappelijk leven. Uit Brits onderzoek blijkt dat laaggeletterden nauwelijks deelnemen aan gemeenschappelijke activiteiten in buurten, scholen, bewonersgroepen of politieke partijen. Laaggeletterdheid heeft ook gevolgen voor de economie. Door ontwikkelingen als toenemende digitalisering, maar ook grotere behoefte aan kennis worden steeds hogere en andere eisen gesteld aan mensen om deel te nemen aan de kenniseconomie. De kenniseconomie vraagt om werknemers die mondeling en schriftelijk goed kunnen communiceren. Geletterde en goed opgeleide werknemers zijn productiever, en meer productiviteit betekent een hogere economische groei. Vrijwel in alle banen moeten mensen zich bijscholen, ook laagopgeleide medewerkers. Omdat bijscholing voor laaggeletterden vaak te moeilijk is en zij cursussen dus ook liever vermijden, lopen zij een hoger risico om uiteindelijk ontslag te krijgen. (Vos, De Vries (St. Lezen & Schrijven) & Duvet, 2007).

Uit een onlangs verschenen onderzoek van het ECBO blijkt eveneens dat laaggeletterden drie keer meer kans hebben om onvoldoende digitaal vaardig te zijn (Baay, Buisman & Houtkoop, 2015). Laaggeletterden beschikken over minder functionele taalvaardigheden – de vaardigheid om informatie te kunnen lezen, begrijpen en gebruiken – en dit is een belangrijke voorwaarde voor de ontwikkeling van digitale vaardigheden.

Maatschappelijke kwetsbaarheid

Een persoon is maatschappelijk kwetsbaar als hij of zij in een kwetsbare situatie verkeert of dreigt te raken doordat deze persoon door verschillende problemen of oorzaken geconfronteerd wordt met achterstand en/of sociaal isolement. Factoren die doorgaans in verband worden gebracht met maatschappelijke kwetsbare groepen zijn: de financiële situatie (inkomen en type woning), sociale situatie (leefbaarheid buurt, sociale cohesie en eenzaamheid) en de mate van gezondheid.

Jonge, potentieel kwetsbare kinderen

Bij lees- en schrijfvaardigheid speelt de familiale context een fundamentele rol. De houding van de ouders tegenover lezen en schrijven zal een grote impact hebben op de latere ontwikkeling van het kind op dit domein. Uit onderzoek blijkt dat als een kind opgroeit in een gezinsomgeving die niet stimulerend en bevorderlijk is om te leren lezen en schrijven, het risico verhoogt dat de kinderen later zelf laaggeletterd zullen worden. Deze houding beïnvloedt de opvoeding die ze aan hun kinderen zullen geven. (Fouarge et. al, 2011). Dit benadrukt het belang om jonge potentieel kwetsbare kinderen al vroeg in beeld te hebben en er vroegtijdig op in te grijpen. Hoe ouder het kind, hoe moeilijker de problemen op school ten gevolge van leerachterstand immers kunnen worden verholpen. Een preventieve strategie lijkt het meest aangewezen.

1.3 Methodiek

Om in kaart te brengen in welke mate de gemeente Kerkrade te maken heeft met de drie kwetsbare groepen, is middels deskresearch een aantal indicatoren verzameld die samenhangen met het feit of iemand zich in een kwetsbare positie bevindt. De voorwaarden waaraan een indicator moet voldoen zijn als volgt:

- Van een betrouwbare bron afkomstig zijn
- Op het juiste niveau (wijk-niveau) beschikbaar zijn
- Recentelijk onderzocht zijn.

In totaal zijn er 13 indicatoren gebruikt. In tabel 1.1 op de volgende pagina zijn de indicatoren voor laaggeletterden en maatschappelijke kwetsbaren gedefinieerd.

Tabel 1.1 Dimensies en indicatoren

Dimensie	Indicator
Laaggeletterden	% vrouwen
	% 45-plussers
	% laag opgeleiden: max een mavo of lbo opleiding afgerond
	% niet-westerse allochtonen
	% inwoners dat niet participeert op de arbeidsmarkt (excl. AOW'ers)
Maatschappelijke kwetsbaren	Financiële situatie: % huishoudens met laag inkomen
	Financiële situatie: % huishoudens met een inkomen onder of rond het sociaal minimum
	Financiële situatie: % huurwoningen in handen van wooncorporatie
	Sociale situatie: waardering kwaliteit woonomgeving
	Sociale situatie: sociale cohesie in de buurt
	Sociale situatie: % inwoners dat zich weleens onveilig voelt in de eigen buurt
	Sociale situatie: % inwoners dat zich vaak of soms eenzaam voelt
Gezondheid: % inwoners dat eigen gezondheid als matig tot slecht ervaart	
Jonge potentieel kwetsbare kinderen	% kinderen dat in aanmerking komt voor voorschoolse educatie

1.4 Inhoud van het rapport

De rapportage bestaat uit twee delen. Het eerste deel geeft een totaaloverzicht van de kans op kwetsbare volwassen inwoners in de gemeente. Aan de hand van de opgenomen figuren is in één oogopslag te zien wat de kans op taalachterstanden/ laaggeletterdheid en maatschappelijke kwetsbaarheid is in de verschillende wijken. In het tweede deel wordt ingezoomd op de verschillende indicatoren. Aan de hand van figuren en tabellen wordt aangegeven hoe een wijk scoort t.o.v. Limburg en Nederland.

2. Laaggeletterdheid & maatschappelijke kwetsbaarheid

2.1 Inleiding

In dit eerst gedeelte wordt een totaaloverzicht van de kans op kwetsbare volwassen inwoners in de gemeente Kerkrade gepresenteerd. Aan de hand van een vaste waarde-indeling wordt de kans op zowel laaggeletterdheid als maatschappelijke kwetsbaarheid in figuren weergegeven. De waarde van deze dimensies is gebaseerd op de onderliggende indicatoren. Aan de hand van zogenaamde z-scores is per indicator berekend in hoeverre de wijken afwijken van het gemiddelde voor de gemeente Kerkrade. Per type kwetsbaren zijn deze afwijkingen bij elkaar opgeteld.

Voordat de resultaten worden gepresenteerd, is allereerst in de tabel hieronder te zien hoeveel inwoners iedere wijk heeft.

Tabel 2.1 Aantal inwoners per wijk (2015)

	Potentiele beroepsbevolking (15 tot 65 jaar)	Inwonersaantal (18 jaar en ouder)	Aantal inwoners (totaal)
<u>Kerkrade-West</u>	9.922	12.395	14.724
Spekholzerheide	2.184	2.988	3.421
Heilust	1.646	1.950	2.358
Terwinselen	2.569	3.280	3.876
Kaalheide	2.010	2.362	2.896
Gracht	1.484	1.779	2.132
Verspreide huizen Dentgenbach	29	36	41
<u>Kerkrade-Oost</u>	11.752	15.738	18.497
Kerkrade-Centrum	2.385	3.881	4.326
Erenstein	986	1.300	1.527
Rolduckerveld	1.623	2.192	2.681
Holz	1.630	2.134	2.511
Nulland	2.429	3.058	3.647
Bleijerheide	2.699	3.173	3.805
<u>Kerkrade-Noord</u>	8.998	11.260	13.302
Eygelshoven-Kom	1.423	1.979	2.279
Hopel	1.587	1.797	2.199
Waubacherveld	697	891	1.036
Vink	1.630	1.842	2.245
Chevremont	2.317	3.038	3.556
Haanrade	1.344	1.713	1.987
Kerkrade totaal	30.672	39.393	46.523

Bron: Parkstadmonitor

Kerkrade telt 46.523 inwoners en heeft een oppervlakte van 22,13 km². De gemeente bestaat uit drie stadsdelen te weten Kerkrade-West, Kerkrade-Oost en Kerkrade-Noord. Deze stadsdelen zijn onderverdeeld in 18 wijken. In dit rapport wordt ingegaan op de omvang van kwetsbare groepen in 17 wijken. De verspreide huizen Dentgenbach worden niet meegenomen in de analyses, omdat dit geen woonbuurt is (in totaal 41 inwoners).

2.2 Laaggeletterdheid

In 2015 heeft het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) onderzoek gedaan naar de regionale spreiding van geletterdheid in Nederland (ROA, 2015). In dit onderzoek is het percentage laaggeletterden per gemeente berekend op basis van de verdeling inwoners naar opleidingsniveau, leeftijd, arbeidsmarktstatus, geslacht, opleidingsrichting, beroepsprestige en land van herkomst. De mate van geletterdheid hangt namelijk op een voorspelbare manier samen met deze kenmerken. Uit dit onderzoek is gebleken dat in Kerkrade 10,6 procent van de potentiële beroepsbevolking laaggeletterd is. Dit komt neer op ruim 3.000 laaggeletterden in de leeftijdscategorie 15 tot 65 jaar.

De groep 65-plussers is niet meegenomen in het onderzoek van ROA. Wel is uit ander wetenschappelijk onderzoek bekend dat landelijk gezien minimaal 21,5 procent van de 65-plussers laaggeletterd is (Buisman & Houtkoop, 2014). Kijkende naar het aantal 65-plussers in de gemeente Kerkrade, betekent dit dat er minimaal 2.300 laaggeletterde 65-plussers in Kerkrade wonen.

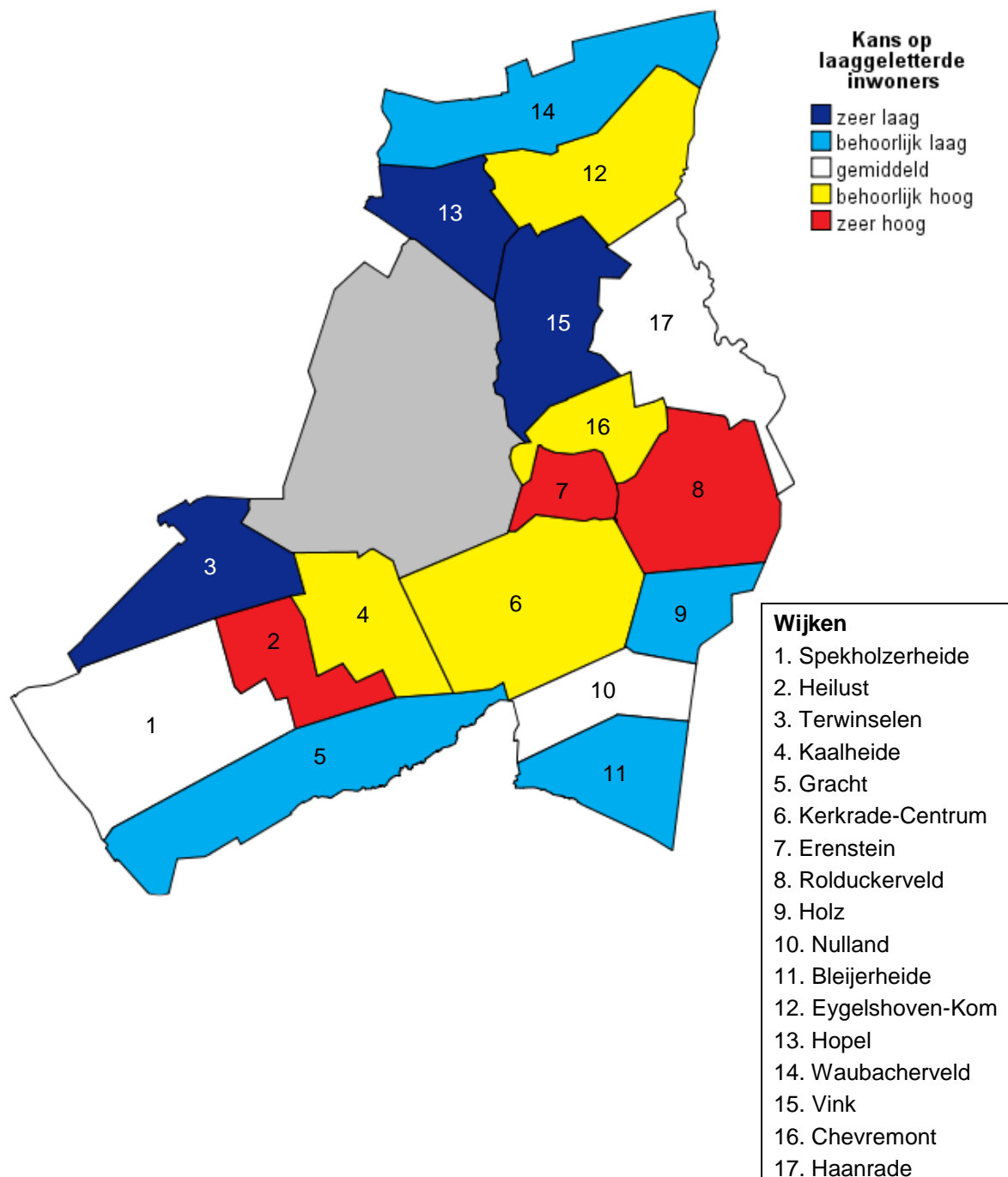
Aanvullend op deze landelijke onderzoeken heeft Cubiss specifiek voor gemeente Kerkrade onderzocht in welke wijken een oververtegenwoordiging van laaggeletterden is. Dit is – overeenkomstig met het onderzoek van het ROA – berekend aan de hand van een aantal kenmerken die op een voorspelbare manier samenhangen met geletterdheid.

In figuur 2.2.1 op de volgende pagina is in één oogopslag te zien in welke mate de laaggeletterden in de verschillende wijken van Kerkrade wonen.

Heilust, Erenstein en Rolduckerveld kunnen als zeer kwetsbaar worden aangemerkt. In deze wijken is een relatief grote kans op taalachterstanden/laaggeletterdheid. Naar alle waarschijnlijkheid wordt dit veroorzaakt door een hoog percentage vrouwen, veel laagopgeleiden, 45-plussers en allochtonen, en relatief veel inwoners die niet kunnen participeren op de arbeidsmarkt (hierover in hoofdstuk 3 meer).

Kaalheide, Kerkrade-Centrum, Eygelshoven-Kom en Chevremont hebben een iets minder grote kans, maar ook hier is de kans op laaggeletterde inwoners bovengemiddeld groot.

De kans op laaggeletterde inwoners in Gracht, Holz, Bleijerheide en Waubacherveld is relatief klein, in Terwinselen, Hopel en Vink zelfs zeer klein.

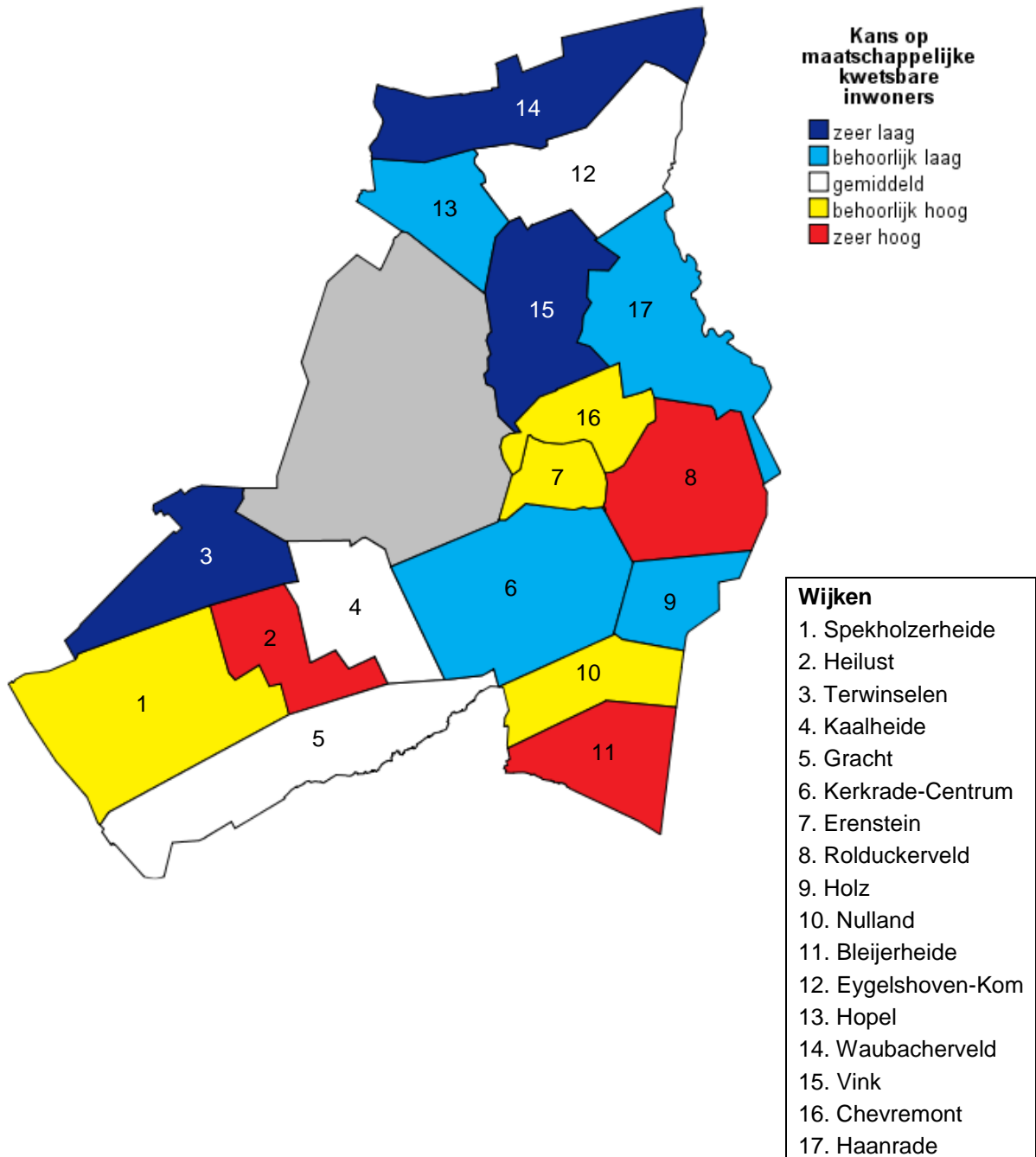

Figuur 2.2.1 De kans op laaggeletterde inwoners in Kerkrade, per wijk

2.3 Maatschappelijke kwetsbaarheid

Een persoon is maatschappelijk kwetsbaar als hij of zij in een kwetsbare situatie verkeert of dreigt te raken doordat deze persoon door verschillende problemen of oorzaken geconfronteerd wordt met achterstand en/of sociaal isolement. Indicatoren voor maatschappelijke kwetsbaarheid zijn de financiële en sociale situatie van een inwoner en de mate van gezondheid.

In figuur 2.3.1 op de volgende pagina is te zien in welke mate de verschillende wijken van Kerkrade te maken hebben met maatschappelijke kwetsbare groepen.

Figuur 2.3.1 De kans op maatschappelijke kwetsbare inwoners in Kerkrade, per wijk

Heilust, Rolduckerveld en Bleijerheide hebben een relatief hoog aantal maatschappelijk kwetsbare inwoners. Ook in Spekholzerheide, Erenstein, Nulland en Chevremont is de kans op inwoners die in een kwetsbare situatie verkeren of dreigen te raken doordat zij geconfronteerd worden met achterstand en/of sociaal isolement relatief groot.

In Kerkrade-Centrum, Holz, Hopel en Haanrade zullen verhoudingsgewijs minder maatschappelijke kwetsbaren wonen. In Terwinselen, Waubacherveld en Vink is de kans op maatschappelijke kwetsbaarheid zelfs bijzonder klein. Deze wijken kennen relatief weinig mensen met een laag inkomen, weinig (sociale) huur, de sociale situatie is goed en de meeste mensen hebben een goede gezondheid.

3. Indicatoren

In dit hoofdstuk wordt een uitgebreidere toelichting gegeven op de diverse indicatoren. Zo komt o.a. aan bod op basis van welke bronnen de indicatoren gebaseerd zijn, hoe ze zijn gemeten en wat de indicatoren dus precies vertellen. Ook worden de exacte percentages c.q. aantallen gepresenteerd per wijk. In dit hoofdstuk wordt tevens aan de hand van tabellen en figuren geïllustreerd hoe een wijk in Kerkrade scoort t.o.v. de andere wijken, en t.o.v. Limburg en Nederland als totaal. Indien een wijk bovengemiddeld slecht (afhankelijk van de indicator boven of onder het gemiddelde voor Limburg) scoort, is dit aangegeven met een grijze arcering.

3.1 Laaggeletterden

Uit landelijk wetenschappelijk onderzoek blijkt dat het profiel van (zeer) laaggeletterden in vergelijking met niet-laaggeletterden relatief vaker bestaat uit vrouwen, laaggeschoolden (lager onderwijs of vbo), ouderen, allochtonen uit de eerste generatie (met de kanttekening dat driekwart van de laaggeletterden autochtoon is) en mensen die niet participeren op de arbeidsmarkt (Fouarge et al, 2011). Deze onderdelen vormen dan ook de indicatoren voor laaggeletterdheid:

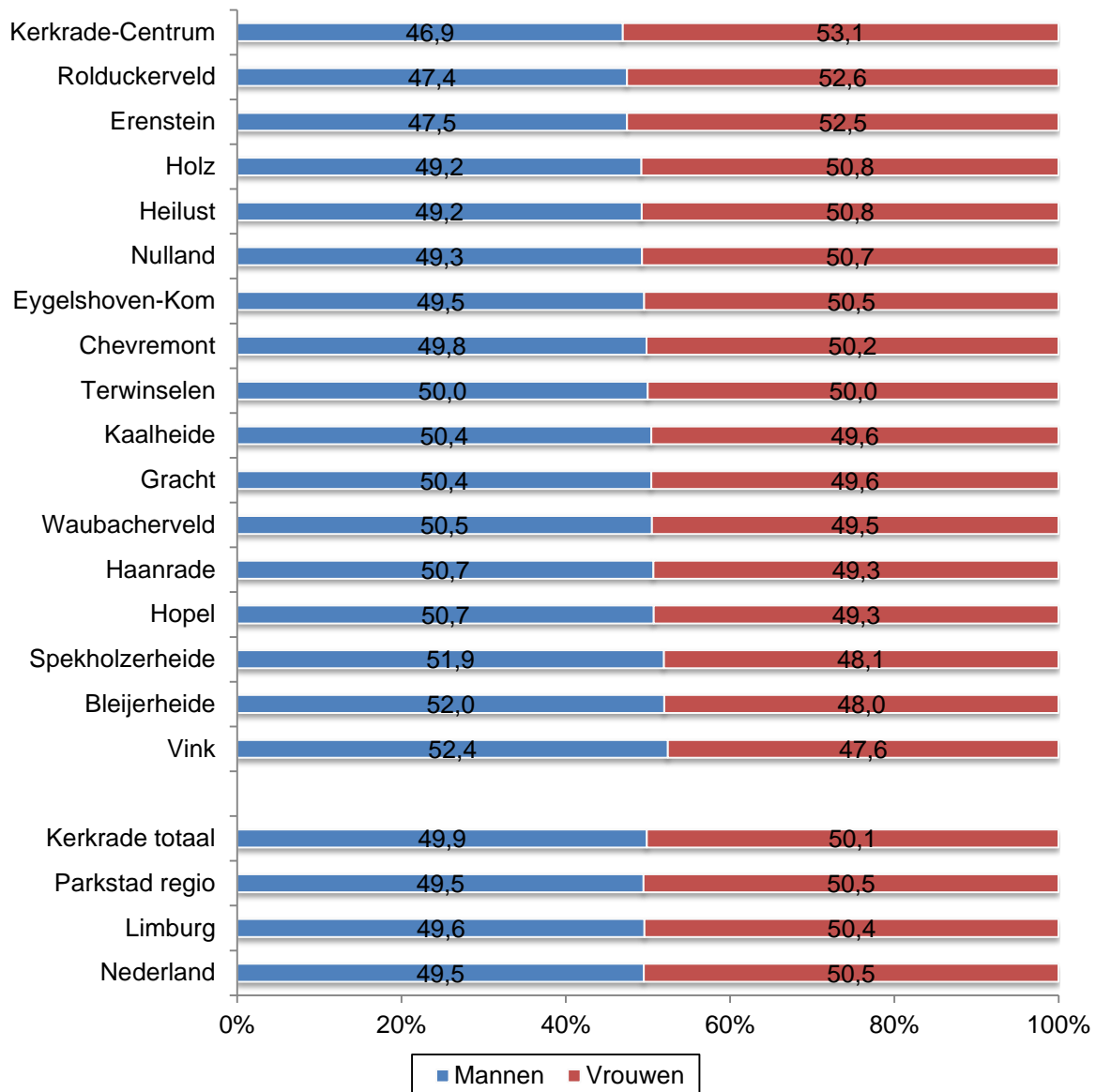
- Geslacht
- Opleidingsniveau
- Leeftijd
- Etniciteit
- Participatie op de arbeidsmarkt

3.1.1 Geslacht

Nederland valt op als een van de landen waar de achterstand van vrouwen op mannen voor taalvaardigheid relatief groot is. Zo blijkt uit het PIAAC-onderzoek van 2012 dat 12,7 procent van de vrouwen laaggeletterd is tegenover 11,2 procent van de mannen. De verschillen tussen mannen en vrouwen worden groter naarmate de leeftijd stijgt. Zo scoren onder 45-plussers de mannen significant beter op taalvaardigheid dan vrouwen, terwijl onder 18-45 jarigen geen significant verschil bestaat tussen mannen en vrouwen. De taalvoorsprong van mannen is sinds 1994 en vooral sinds 2007 gegroeid (PIAAC, 2013).

In figuur 3.1.1 op de volgende pagina is de man-vrouw verdeling weergegeven. Zoals te zien wonen in gemeente Kerkrade nagenoeg evenveel vrouwen als mannen. Gemeente Kerkrade wijkt hierin af van de gehele provincie Limburg en in Nederland. Daar is een procentueel verschil zichtbaar, in het voordeel van vrouwen.

De verschillen tussen de wijken zijn behoorlijk groot. Zo is er in Kerkrade-Centrum, Rolduckerveld en Erenstein een sterke oververtegenwoordiging van vrouwen. In Vink, Bleijerheide en Spekholzerheide wonen juist relatief veel mannen.

Figuur 3.1.1 Bevolking per wijk naar geslacht (%) (2015)

Bron: CBS Statline; Parkstadmonitor

3.1.2 Opleidingsniveau

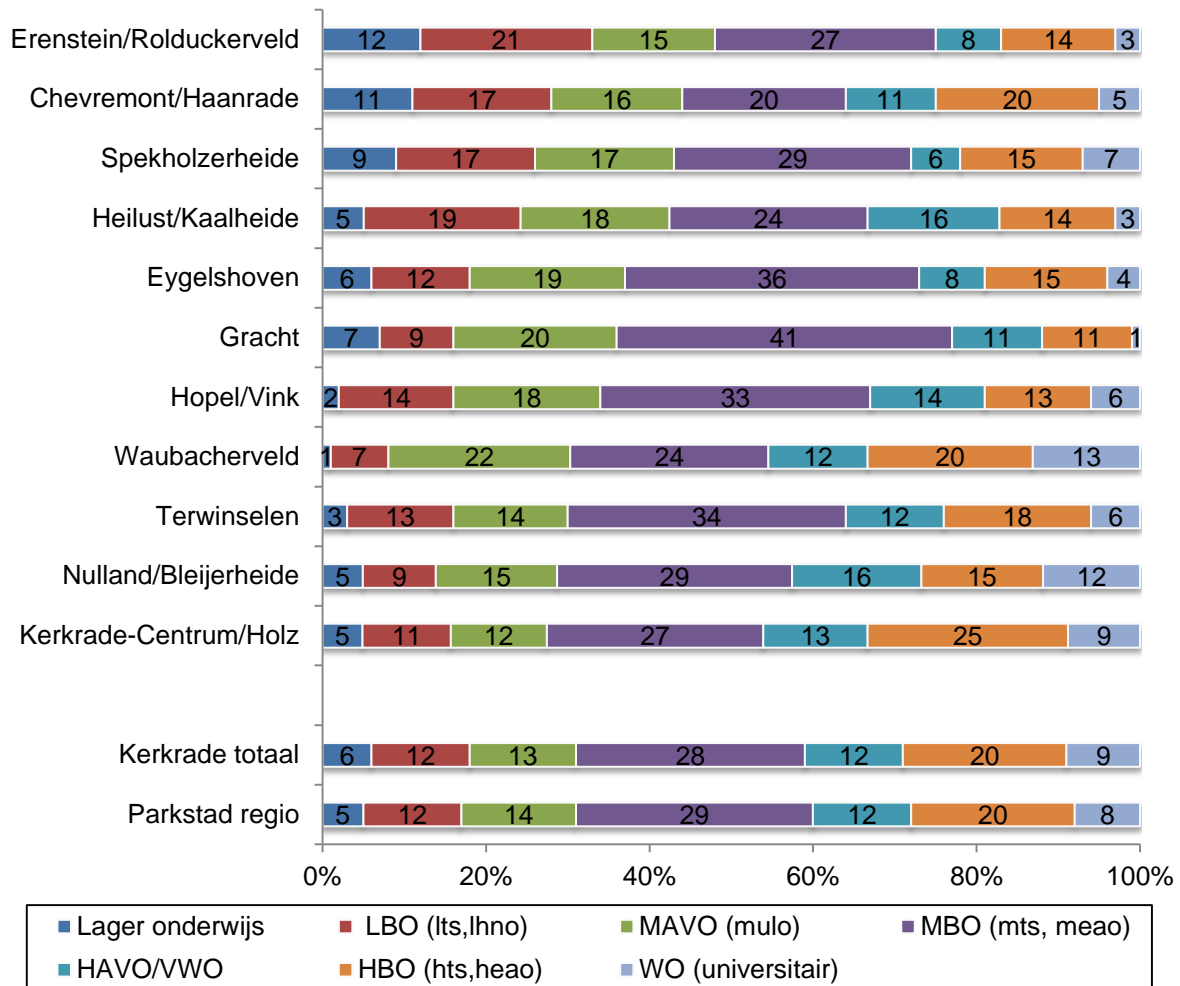
Uit onderzoek blijkt dat opleidingsniveau samenhangt met laaggeletterdheid. Een opleiding draagt in positieve zin bij aan geletterdheid. Mensen die laagopgeleid zijn hebben vaker een taalachterstand dan mensen die hoogopgeleid zijn. Ruim 4 op de 10 mensen die maximaal de lagere school hebben afgerond, zijn laaggeletterd (PIAAC, 2013).

In het Burgeronderzoek Parkstad Limburg uit 2013 is aan bewoners van 18 tot 65 jaar gevraagd aan te geven wat de hoogst genoten schoolopleiding is die met een diploma is afgerond (zie in figuur 3.1.2 de resultaten per wijkcluster²).

Stadsbreed bekeken heeft 31 procent van de inwoners van Kerkrade een lage opleiding genoten. Dit betreft de mensen van wie het hoogst behaalde opleidingsniveau maximaal mavo is (eerste drie antwoordmogelijkheden).

² De resultaten zijn niet bekend per wijk.

In Erenstein/Rolduckerveld, Chevremont/Haanrade, Spekholzerheide en Heilust/Kaalheide wonen relatief gezien de meeste laagopgeleiden. In Kerkrade-Centrum/Holz en Nulland/Bleijerheide zijn de inwoners gemiddeld het hoogst opgeleid. Ruim een kwart van de inwoners tot 65 jaar heeft een diploma van een hogere opleiding (minimaal HBO).

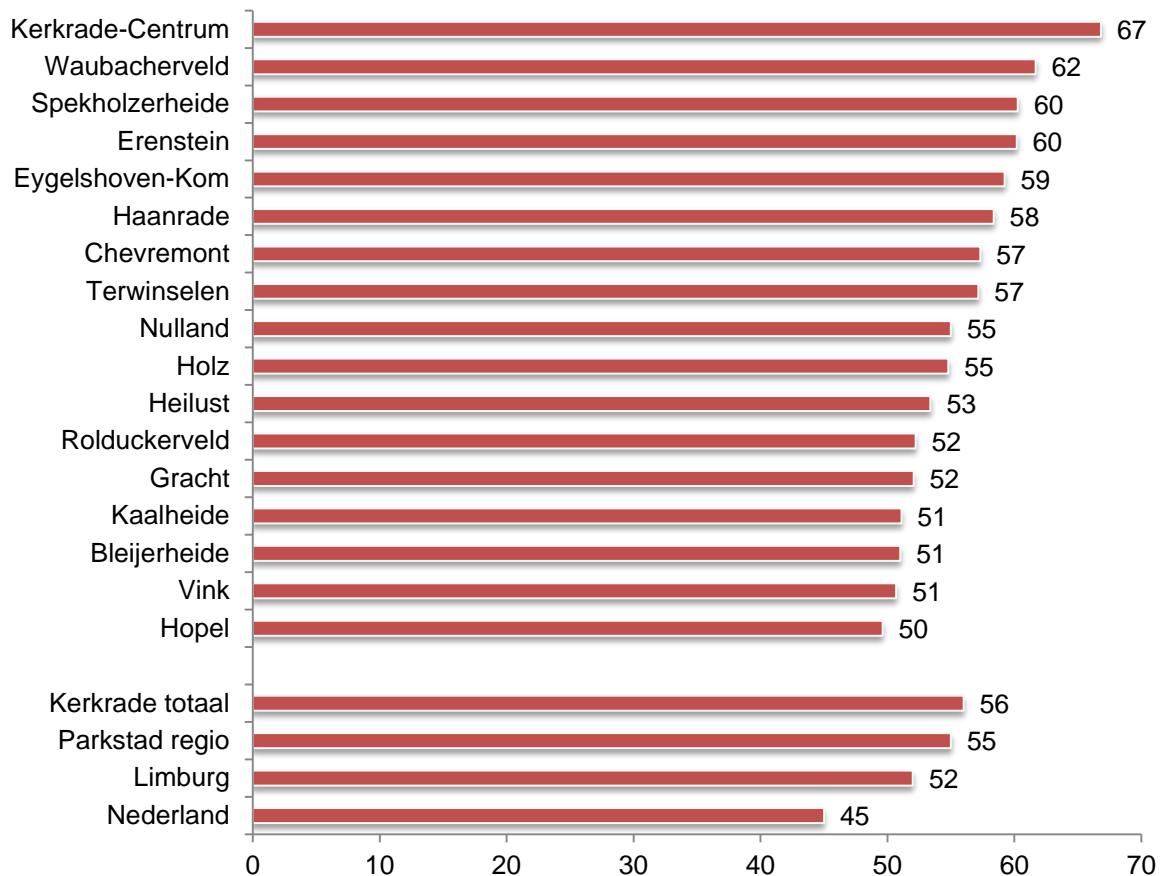
Figuur 3.1.2 Opleidingsniveau 18-64 jarige inwoners per wijk (%) (2013)

Bron: Parkstadmonitor

3.1.3 Leeftijd

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat leeftijd correleert met het niveau van laaggeletterdheid. Waar vijf procent van de 16-24 jarigen in Nederland laaggeletterd is, ligt dit percentage onder de 45-54 jarigen op de 14,1 procent en onder de 55-64 jarigen zelfs op 21,5 procent (Buisman & Houtkoop, 2014). Dat betekent echter niet dat laaggeletterdheid alleen bij ouderen voorkomt. Juist onder (middelbaar en hoogopgeleide) jongeren in de leeftijd van 16-34 jaar is een langzame achteruitgang van geletterdheid waar te nemen (Fouarge, et. al, 2011).

Figuur 3.1.3 en tabel 3.1.4 op de volgende pagina geven de leeftijdsverdeling weer van de inwoners van Kerkrade. Figuur 3.1.3 laat het percentage inwoners zien van 45 jaar en ouder. In tabel 3.1.4 is de gehele verdeling weergegeven.

Figuur 3.1.3 Percentage 45-plussers per wijk (2015)

Bron: CBS Statline; Parkstadmonitor

In verhouding tot Nederland heeft Kerkrade een vrij oude populatie. Zo is 56 procent van de Kerkradenaren 45 jaar of ouder, terwijl dit percentage onder alle Nederlanders op 45 ligt. Indien de gemeente echter vergeleken wordt met de regio Parkstad wonen er verhoudingsgewijs nagenoeg evenveel 45-plussers.

Kerkrade-Centrum wordt gekenmerkt door veel 65-plussers. Maar liefst 38 procent van de inwoners is 65 jaar of ouder. Ook in Spekholzerheide en Eygelshoven-Kom wonen verhoudingsgewijs veel 65-plussers. In Heilust, Waubacherveld, Vink en Haanrade wonen relatief veel mensen uit de leeftijdscategorie 45 - 65 jaar.

Tabel 3.1.4 Leeftijdsgroepen per wijk (%) (2015)

	0 tot 15 jaar	15 tot 25 jaar	25 tot 45 jaar	45 tot 65 jaar	65 jaar of ouder
Spekholzerheide	10	9	21	33	28
Heilust	14	11	22	36	18
Terwinselen	13	9	21	34	23
Kaalheide	15	10	24	34	17
Gracht	14	9	25	34	18
Kerkrade-Centrum	9	7	17	29	38
Erenstein	11	10	18	35	25
Rolduckerveld	16	9	23	27	25
Holz	13	10	23	31	24
Nulland	14	8	23	34	21
Bleijerheide	14	10	24	34	17
Eygelshoven-Kom	11	10	20	31	28
Hopel	15	11	24	35	14
Waubacherveld	11	9	19	37	24
Vink	15	10	24	36	14
Chevremont	12	9	22	33	25
Haanrade	11	8	22	36	22
Kerkrade totaal	13	9	22	33	23
Parkstad regio	13	10	22	32	22
Limburg	14	12	23	31	21
Nederland	17	12	26	28	17

Bron: CBS Statline; Parkstadmonitor

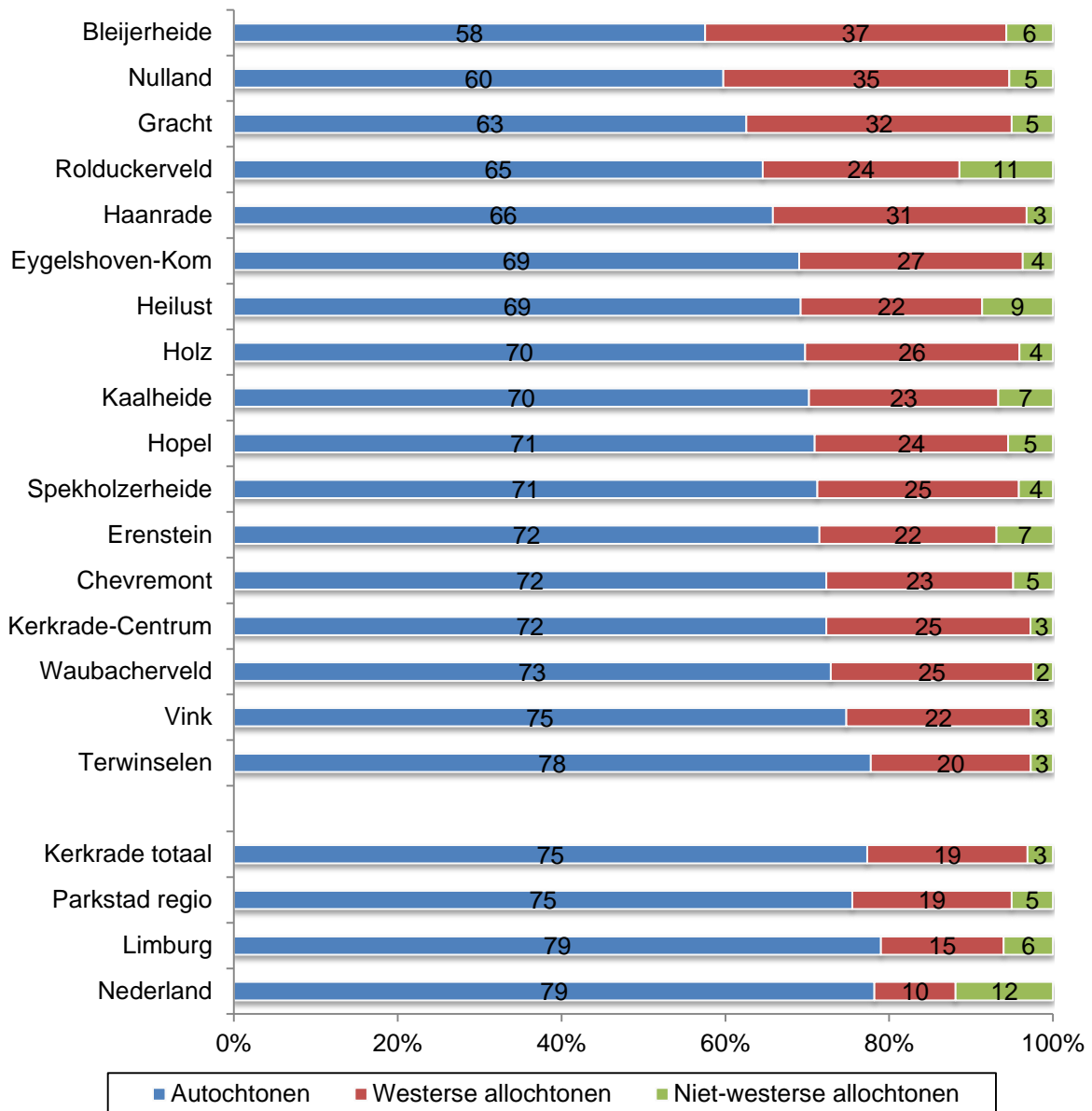
3.1.4 Etniciteit

Uit onderzoek blijkt dat het profiel van laaggeletterden in vergelijking met niet-laaggeletterden relatief vaak bestaat uit allochtonen. De etniciteit van een persoon wordt bepaald door het geboorteland van de persoon of, als de persoon in Nederland is geboren, door het geboorteland van de moeder of de vader. Binnen de groep allochtonen zijn eerste generatie allochtonen vaker laaggeletterd dan tweede generatie allochtonen. Zo is 37 procent van de eerste generatie allochtonen laaggeletterd, terwijl er onder de tweede generatie allochtonen nauwelijks meer sprake is van een oververtegenwoordiging van laaggeletterden (PIAAC, 2013). Daarnaast is een duidelijk onderscheid in laaggeletterdheid zichtbaar tussen westerse en niet-westerse allochtonen. Onder westerse allochtonen is 19 procent laaggeletterd terwijl dit percentage onder niet-westerse allochtonen op 46 procent ligt.

Figuur 3.1.5 op de volgende pagina geeft de verhouding weer tussen autochtonen en westerse en niet-westerse allochtonen³ (zowel eerste als tweede generatie allochtonen) per wijk. Allochtonen hebben een Nederlands (of dubbel) paspoort. Hieronder vallen dus geen asielzoekers, asielmigranten en vluchtelingen.

Helaas zijn er geen gegevens voorhanden van enkel eerste generatie allochtonen.

³ Het CBS onderscheidt twee groepen: allochtonen en vreemdelingen. Allochtonen hebben een Nederlands (of dubbel) paspoort. Onder vreemdelingen vallen asielzoekers, asielmigranten en vluchtelingen. In het cijferoverzicht zijn dus niet de vluchtelingen meegenomen.

Figuur 3.1.5 Percentage allochtonen/autochtonen per wijk (2015)

Bron: CBS Statline; Parkstadmonitor

In zowel Limburg als heel Nederland is 21 procent van de inwoners van allochtone afkomst. In Kerkrade ligt dit percentage iets hoger (25%). Dit zijn veelal Westerse allochtonen. Er wonen in Kerkrade relatief weinig niet-westerse allochtonen⁴.

Tussen de wijken onderling zijn redelijk grote verschillen zichtbaar. Zo kennen Bleijerheide, Nulland en Gracht een relatief hoog percentage allochtone inwoners. Circa veertig procent is in het buitenland geboren of zijn/haar ouders zijn in het buitenland geboren. Hiervan is slechts 5 tot 6 procent een niet-westerse allochtoon. De overige allochtonen zijn naar alle waarschijnlijkheid grotendeels Duitsers.

⁴ Allochtonen worden onderverdeeld in westers en niet-westers op grond van hun geboorteland. Tot de categorie 'niet-westers' behoren allochtonen uit Turkije, Afrika, Latijns-Amerika en Azië met uitzondering van Indonesië en Japan. Op grond van hun sociaal-economische en -culturele positie worden allochtonen uit deze twee landen tot de westerse allochtonen gerekend. Tot de categorie 'Westerse allochtonen' behoren allochtonen uit Europa, Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië en Japan.

In Rolduckerveld en Heilust wonen relatief veel niet-westerse allochtonen. In tabel 3.1.6 is de etniciteit van de inwoners, en dan de niet-Westerse allochtonen, nader bekeken. Hier is aangegeven welk percentage van Surinaamse, Antilliaanse/Arubaanse, Turkse of Marokkaanse afkomst is of onder de categorie 'overig' valt. De personen die in onderstaande tabel als allochtoon worden aangemerkt, betreffen zowel eerste- als tweedegeneratie allochtonen.

Rolduckerveld wordt gekenmerkt door een relatief groot aantal Antillianen, Arubanen en overige niet-westerse allochtonen.

Uit tabel 3.1.6 valt daarnaast op dat in Kerkrade nauwelijks Surinamers en Turken wonen.

Tabel 3.1.6 Percentage allochtonen per wijk, uitgedrukt in procenten van het totaal aantal inwoners (2015)

	Autochtonen	Allochtonen					
		Westerse	Marokko	NL'se Antillen en Aruba	Suriname	Turkije	Overig niet-westers
Spekholzerheide	71	25	1	1	0	0	2
Heilust	69	22	2	1	0	1	4
Terwinselen	78	20	1	0	0	1	1
Kaalheide	70	23	2	0	0	1	3
Gracht	63	32	1	0	0	0	4
Kerkrade-Centrum	72	25	0	0	0	0	2
Erenstein	72	22	1	1	0	1	4
Rolduckerveld	65	24	2	3	0	1	5
Holz	70	26	1	1	0	0	2
Nulland	60	35	1	1	0	0	3
Bleijerheide	58	37	1	2	0	0	3
Eygelshoven-Kom	69	27	1	1	0	0	2
Hopel	71	24	2	0	0	1	2
Waubacherveld	73	25	0	1	0	0	1
Vink	75	22	0	0	0	0	1
Chevremont	72	23	1	1	0	1	2
Haanrade	66	31	0	0	0	1	2
Kerkrade totaal	75	19	1	1	0	0	3
Parkstad regio	75	19	1	1	0	0	3
Limburg	79	15	2	0	0	1	3
Nederland	79	10	2	1	2	2	4

Bron: CBS Statline; Parkstadmonitor

3.1.5 Participatie op de arbeidsmarkt

Een voldoende vaardigheidsniveau is belangrijk om volwaardig op de arbeidsmarkt te kunnen participeren. Daarnaast gaat het niveau van vaardigheden sneller achteruit als men er gedurende langere tijd geen aanspraak op doet. Laaggeletterden zijn dan ook sterk oververtegenwoordigd onder langdurig werklozen en personen die buiten de beroepsbevolking vallen (o.a. arbeidsongeschikten en gepensioneerden) (Buisman & Houtkoop, 2014).

In tabel 3.1.7 is per wijk weergegeven welk deel van de potentiële beroepsbevolking een bijstandsuitkering ontvangt en welk deel een AO- en WW-uitkering.

Tabel 3.1.7 Bijstandsgerechtigden, arbeidsongeschikten en werklozen per wijk, uitgedrukt in procenten van het totaal aantal 15-65 jarige inwoners (2014)

	% 15-65 jarige inwoners met een bijstandsuitkering	% 15-65 jarige inwoners met een AO-uitkering	% 15-65 jarige inwoners met een WW-uitkering
Spekholzerheide	4,6	15,6	3,7
Heilust	13,4	19,4	4,3
Terwinselen	1,9	11,3	3,5
Kaalheide	7,0	12,4	4,5
Gracht	4,7	11,5	4,0
Kerkrade-Centrum	5,9	13,8	3,8
Erenstein	10,1	16,2	4,1
Rolduckerveld	16,6	16,0	3,1
Holz	6,1	11,0	3,1
Nulland	5,8	9,9	3,7
Bleijerheide	10,0	14,4	5,9
Eygelshoven-Kom	6,3	12,6	4,9
Hopel	2,5	11,3	4,4
Waubacherveld	4,3	10,0	5,7
Vink	4,3	13,5	4,9
Chevremont	8,6	14,2	3,5
Haanrade	4,5	10,4	4,5
Kerkrade totaal	6,8	13,2	4,1
Limburg	4,0	9,3	4,2
Nederland	3,9	7,1	3,9

Bron: CBS Statline & UWV

Algemene bijstandsuitkeringen omvatten uitkeringen in het kader van de algemene bijstandswet (ABW), de Wet werk en bijstand (WWB) en de Wet investeren in jongeren (WIJ).

AO-uitkeringen is een verzamelterm voor uitkeringen in het kader van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong), de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ), de regeling Inkomensvoorziening volledig arbeidsongeschikten (IVA) en de regeling Werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten (WGA).

In 2014 ontving 4,0 procent van de potentiële beroepsbevolking in Limburg een bijstandsuitkering. In Kerkrade ligt dit percentage een stuk hoger (6,8%). De verschillen tussen de wijken zijn erg groot. Rolduckerveld en Heilust en in mindere mate Erenstein, Bleijerheide en Chevremont springen er in negatieve zin uit: overal ligt het aantal uitkeringen (procentueel) beduidend boven het gemiddelde van Limburg en Nederland.

Het aantal arbeidsongeschikten in Kerkrade ligt procentueel eveneens boven het gemiddelde van Limburg. Ruim 13 procent van de potentiële beroepsbevolking is arbeidsongeschikt. Deze arbeidsongeschikten wonen net name in Heilust, Erenstein, Rolduckerveld en Spekholzerheide.

Wat betreft de WW-uitkeringen geldt een iets ander beeld. Het aantal werklozen binnen Kerkrade (4,1%) ligt namelijk procentueel maar net boven het gemiddelde van Nederland (3,9%) en zelfs onder het Limburgse gemiddelde (4,2%). Hierbij springen Bleijerheide en Waubacherveld er in negatieve zin uit. Hier ligt het aantal WW-uitkeringen beduidend boven het gemiddelde van Limburg.

3.2 Maatschappelijke kwetsbaren

Maatschappelijk kwetsbare groepen worden doorgaans in verband gebracht met de volgende factoren: financiële situatie (inkomen en type woning), sociale situatie (leefbaarheid buurt, sociale cohesie en eenzaamheid) en de mate van gezondheid.

3.2.1 Financiële situatie: inkomen en type woning

Twee indicatoren die de financiële situatie van een inwoner kunnen meten zijn het besteedbaar inkomen en of men in een huur- of woonhuis woont.

Inkomen

Wat is het gemiddeld inkomen per inwoner en per inkomensontvanger in de verschillende wijken van Kerkrade? Het persoonlijk (bruto) inkomen van mensen omvat inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming, uitkering inkomensverzekeringen en uitkering sociale voorzieningen (met uitzondering van kinderbijslag).

Het persoonlijk inkomen per *inwoner* is het totaal van alle persoonlijke inkomens gedeeld door het totaal aantal inwoners. Het persoonlijk inkomen *per inwoner* is gebaseerd op de totale bevolking (dus ook inclusief kinderen en huismannen/-vrouwen). Het persoonlijk inkomen per *inkomensontvanger* is het gemiddelde persoonlijk inkomen van enkel personen met inkomen (52 weken).

Tabel 3.2.1 Gemiddeld persoonlijk inkomen in € per wijk (2013)

	Persoonlijk inkomen per inkomensontvanger	Persoonlijk inkomen per inwoner
Spekholzerheide	24.800	20.200
Heilust	22.200	16.900
Terwindsen	28.600	22.200
Kaalheide	24.300	18.400
Gracht	25.000	19.500
Kerkrade-Centrum	26.800	22.300
Erenstein	23.000	17.900
Rolduckerveld	21.900	16.600
Holz	25.300	20.300
Nulland	24.200	18.600
Bleijerheide	23.500	18.000
Eygelshoven-Kom	25.600	20.900
Hopel	25.600	19.300
Waubacherveld	29.500	23.400
Vink	30.200	22.400
Chevremont	23.800	18.700
Haanrade	28.900	22.700
Kerkrade totaal	25.400	19.800
Limburg	28.600	21.800
Nederland	31.700	22.900

Bron: CBS Statline

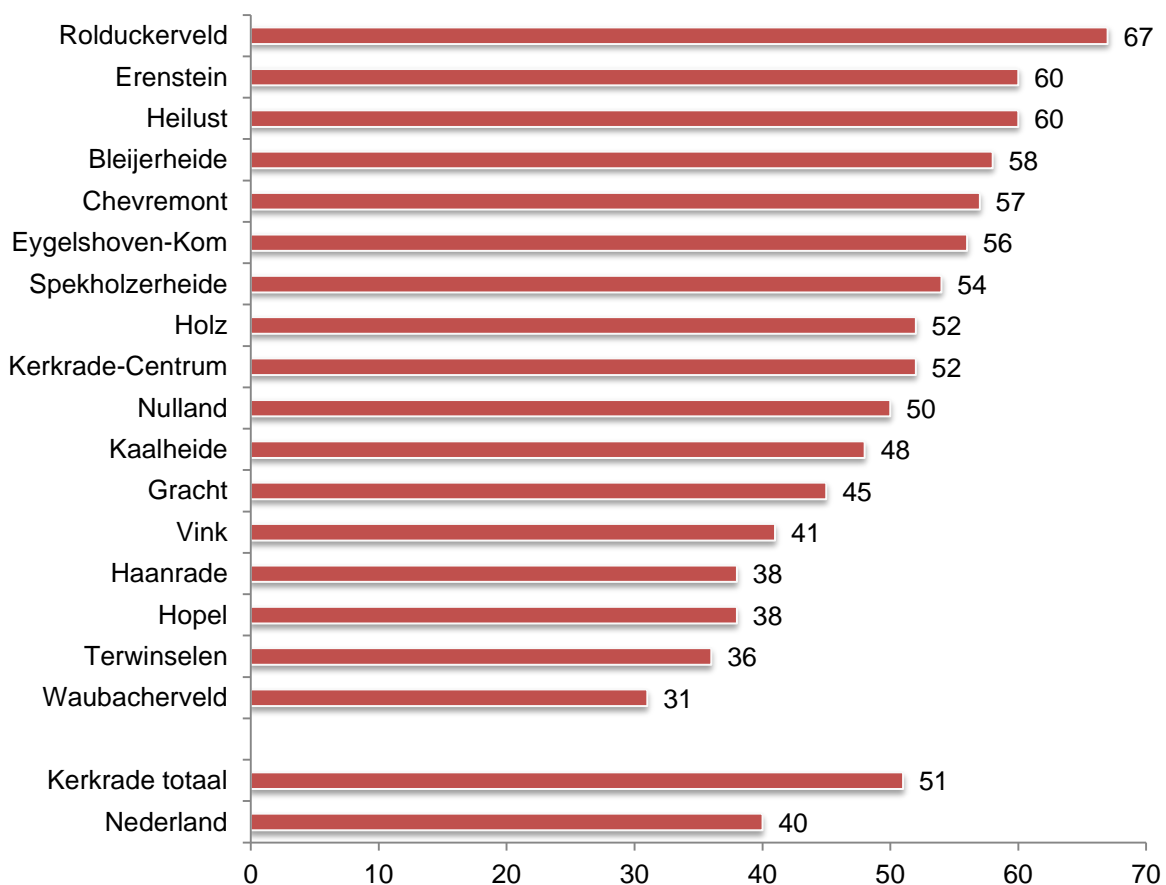
De inkomens in gemeente Kerkrade zijn iets lager dan gemiddeld in Limburg en Nederland. Dit geldt zowel voor het gemiddelde inkomen per inkomensontvanger als het gemiddelde inkomen per inwoner. De verschillen tussen de wijken zijn erg groot.

In Heilust, Erenstein en Rolduckerveld liggen de gemiddelde inkomens (zowel per inkomensontvanger als inwoner) relatief laag. In Kaalheide, Nulland, Bleijerheide en Chevremont zijn de gemiddelde inkomens eveneens betrekkelijk laag. Gezien het hoog aantal westerse allochtonen in Bleijerheide en Nulland (resp. 37% en 35%) kunnen de resultaten mogelijk iets vertekend zijn. Een groot deel van deze westerse allochtonen werkt in Duitsland en wordt daarom naar alle waarschijnlijkheid niet meegenomen in de inkomensstatistieken. In werkelijkheid zal het gemiddelde inkomen daarom hoger liggen.

Vink en Waubacherveld zijn relatief rijke wijken.

Naast het gemiddelde inkomen is het ook interessant om te kijken naar het percentage huishoudens in een wijk dat leeft van een inkomen onder of rond het sociaal minimum.

In onderstaande figuur is het percentage huishoudens te zien met een 'laag' besteedbaar huishoudensinkomen. Alle particuliere huishoudens in Nederland (excl. studenten) zijn door het CBS gerangschikt van laag naar hoog besteedbaar huishoudensinkomen. In totaal zijn er 3 groepen gemaakt. Tot de groep 'huishoudens laag inkomen' hoort 40 procent van de Nederlandse huishoudens. Zij hebben een besteedbaar inkomen van maximaal 25.100 euro.

Figuur 3.2.2 Percentage huishoudens met een laag inkomen, uitgesplitst per wijk (%) (2013)

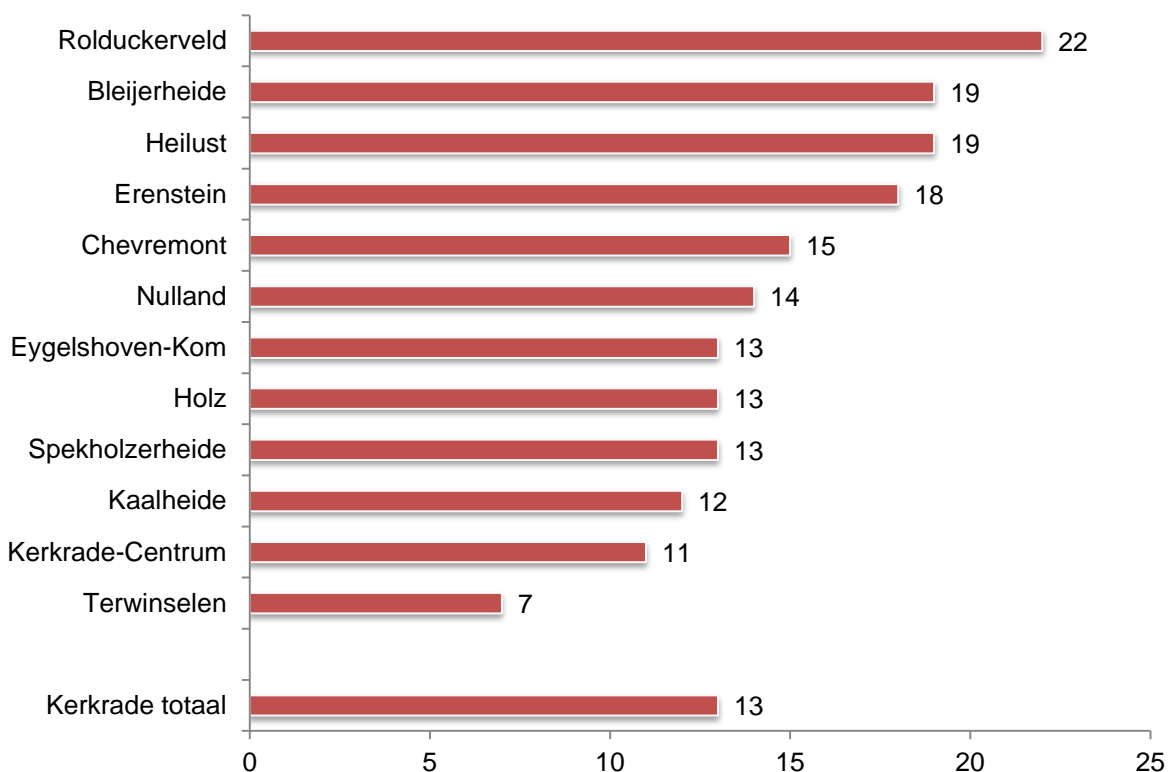
* Gegevens van de provincie Limburg als totaal ontbreken

Bron: CBS Statline

De gegevens in de figuur laten zien dat relatief veel huishoudens in Kerkrade moeten leven van een laag besteedbaar inkomen, in vergelijking tot heel Nederland. Waar in Nederland 40 procent van de huishoudens moet rondkomen van een 'laag inkomen', ligt dit percentage in Kerkrade op 51 procent.

Een vergelijking tussen de wijken onderling laat zien dat Rolduckerveld en in minder mate Erenstein, Heilust, Bleijerheide, Chevremont en Eyselshoven-Kom relatief veel huishoudens kennen met een laag inkomen.

In figuur 3.2.3 is het percentage huishoudens te zien dat moet rondkomen van een inkomen onder of rond het sociaal minimum.

Figuur 3.2.3 Percentage huishoudens met een inkomen onder of rond het sociaal minimum, uitgesplitst per wijk (%) (2013)

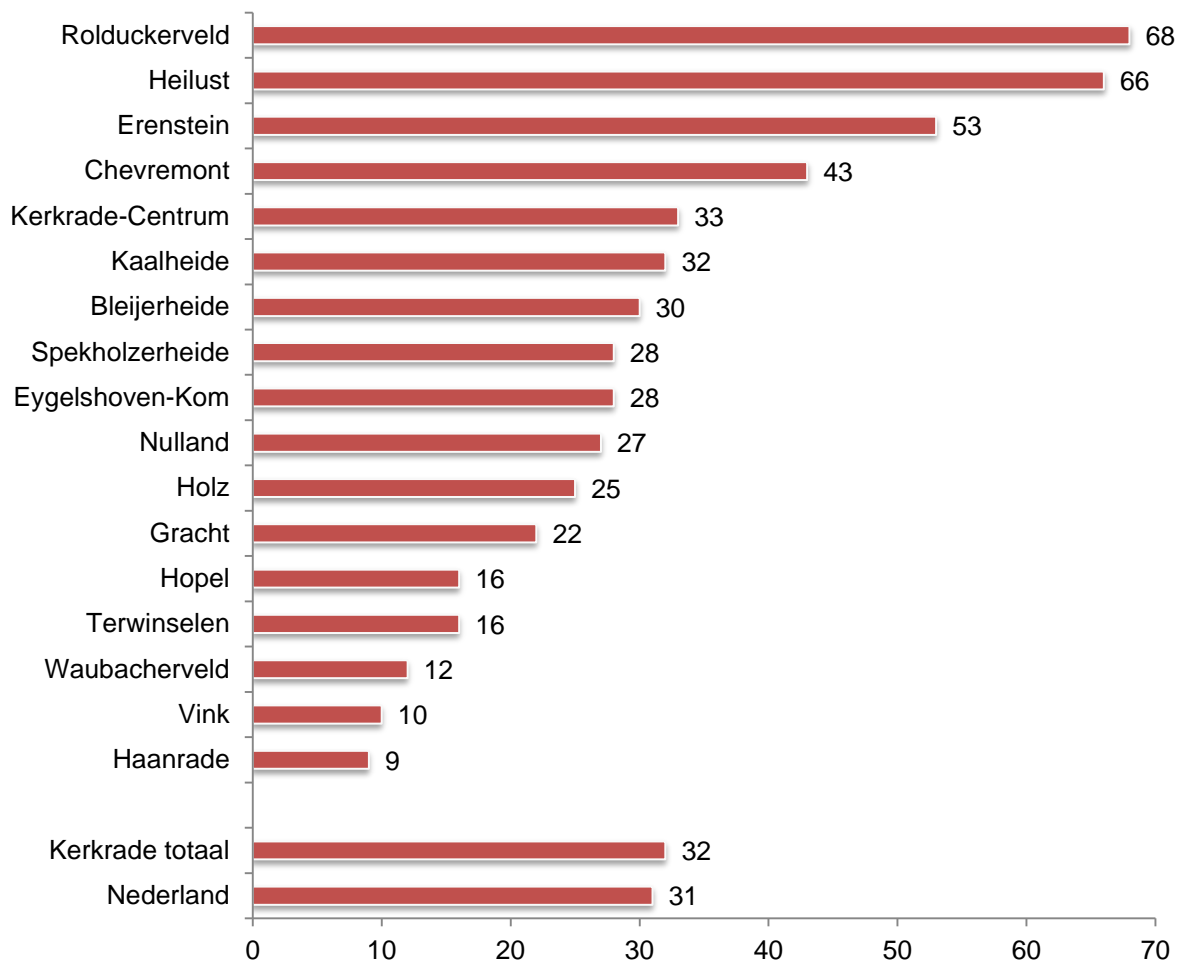
** Gegevens van Gracht, Hopel, Waubacherveld Vink, Haanrade, de provincie Limburg en Nederland als totaal ontbreken*

Bron: CBS Statline

In totaal leeft 13 procent van de huishoudens in Kerkrade van een inkomen onder of rond het sociaal minimum. Opnieuw springen Rolduckerveld, Bleijerheide, Heilust, Erenstein, Chevremont er in negatieve zin uit. Circa een vijfde van de huishoudens in deze wijken leeft van een inkomen onder of rond het sociaal minimum.

Type woning

In figuur 3.2.4 en tabel 3.2.5 op de volgende pagina is het aantal huurwoningen in handen van woningcorporaties per wijk weergegeven, met in tabel 3.2.5 een nadere specificering van de verdeling huur- en koopwoningen.

Figuur 3.2.4 Percentages woningen in handen van wooncorporaties per wijk (2013)

Bron: CBS Statline

De gegevens laten zien dat in gemeente Kerkrade 32 procent van de woningen in handen is van wooncorporaties. In heel Nederland ligt dit percentage op 31. Met name in Rolduckerveld, Heilust en Erenstein is een groot deel van de woningen het bezit van een wooncorporatie. In de wijk Bleijerheide is slechts 30 procent van de woningen in handen van wooncorporaties. Dit is opvallend gezien het hoge aantal huishoudens in deze wijk dat moet leven van een 'laag inkomen'.

Opvallend is ook dat in Bleijerheide en Spekholzerheide relatief veel woningen het bezit zijn van 'overige' verhuurders (resp. 24% en 20%).

Tabel 3.2.5 Koop / huur per wijk (%) (2013)

	Koop- woningen	Huur- woningen	Huurwoningen		Eigendom onbekend
			In bezit woning- corporatie	In bezit overige verhuurders	
Spekholzerheide	52	48	28	20	1
Heilust	28	72	66	6	0
Terwinselen	73	27	16	10	1
Kaalheide	57	43	32	11	0
Gracht	66	33	22	11	0
Kerkrade-Centrum	50	50	33	17	1
Erenstein	35	64	53	11	0
Rolduckerveld	25	74	68	7	0
Holz	57	42	25	17	1
Nulland	59	40	27	13	1
Bleijerheide	46	53	30	24	1
Eygelshoven-Kom	55	45	28	17	0
Hopel	73	27	16	10	0
Waubacherveld	80	19	12	7	0
Vink	77	23	10	13	0
Chevremont	46	54	43	11	0
Haanrade	78	22	9	13	0
Kerkrade totaal	54	45	32	14	0
Limburg	60	40	*	*	1
Nederland	56	43	31	12	1

* Gegevens ontbreken

Bron: CBS Statline

3.2.2 Sociale situatie: leefbaarheid buurt, sociale cohesie en eenzaamheid

Naast de financiële situatie is de sociale situatie eveneens van invloed op de kans dat een persoon in een kwetsbare situatie verkeert of dreigt te raken. Indicatoren die de sociale situatie van een inwoner kunnen meten zijn de kwaliteit van de leef- en woonomgeving en de mate van ervaren eenzaamheid door een inwoner.

Kwaliteit leef- en woonomgeving

In 2001, 2003, 2005, 2007, 2009 en 2011 zijn in Parkstad Limburg buurtpeilingen gehouden en in 2013 is de zevende peiling uitgevoerd. In totaal hebben circa 30.000 willekeurig geselecteerde inwoners van Parkstad Limburg de vragenlijst toegestuurd gekregen. Het onderzoek is gericht op inwoners van 18 jaar en ouder en heeft als doel de leefbaarheid van de stad en de buurten in kaart te brengen.

De inwoners van Kerkrade geven gemiddeld een 6,9 voor de eigen woonomgeving (zie tabel 3.2.6). In de gehele Parkstad regio wordt gemiddeld een 7,2 gegeven voor de eigen buurt als woon- en leefomgeving. De kwaliteit van de woonomgeving is, naast een rapportcijfer, eveneens gemeten aan de hand van de volgende stellingen:

- De mensen in deze buurt blijven hier graag wonen;
- Het is vervelend om in deze buurt te wonen;
- Als het maar enigszins mogelijk is ga ik uit deze buurt verhuizen;
- Als je in deze buurt woont heb je het goed getroffen;
- Het is prettig wonen in deze buurt.

De antwoordpercentages zijn omgerekend naar één score, die loopt van 0 (=zeer laag) t/m 10 (=zeer hoog). De kwaliteit van de woonomgeving in Kerkrade scoort gemiddeld een 6,7. In de gehele Parkstad regio wordt de woonomgeving iets beter gewaardeerd (7,1).

Als gekeken wordt naar de cijfers voor de afzonderlijk wijken, is te zien dat de inwoners van Bleijerheide en Heilust gemiddeld de laagste cijfers geven. De woonomgeving wordt door de inwoners van Kaalheide en Nulland eveneens betrekkelijk laag beoordeeld. Bewoners van Waubacherveld geven de hoogste cijfers.

Tabel 3.2.6 Leefbaarheid per wijk (2013)

	Oordeel over buurt als woon- en leefomgeving (rapportcijfer)	Waardering kwaliteit woonomgeving (schaalscore)	Sociale cohesie in de buurt (schaalscore)
Spekholzerheide	6,7	6,5	5,3
Heilust	6,4	5,8	4,8
Terwinselen	7,5	7,5	6,4
Kaalheide	6,6	6,2	5,3
Gracht	6,6	6,5	5,5
Kerkrade-Centrum	7,1	7,4	5,6
Erenstein	6,6	6,4	5,3
Rolduckerveld	7,1	6,5	5,4
Holz	7,3	7,0	5,8
Nulland	6,7	6,3	4,8
Bleijerheide	6,2	5,6	5,1
Eygelshoven-Kom	7,1	6,9	5,6
Hopel	7,0	6,8	5,6
Waubacherveld	7,4	7,6	5,6
Vink	7,3	7,2	5,4
Chevremont	6,8	6,4	5,3
Haanrade	7,2	7,1	5,7
Kerkrade totaal	6,9	6,7	5,5
Parkstad regio	7,2	7,1	5,7

Bron: Parkstadmonitor

De mate van sociale cohesie is in de buurtpeiling gemeten aan de hand van de volgende stellingen:

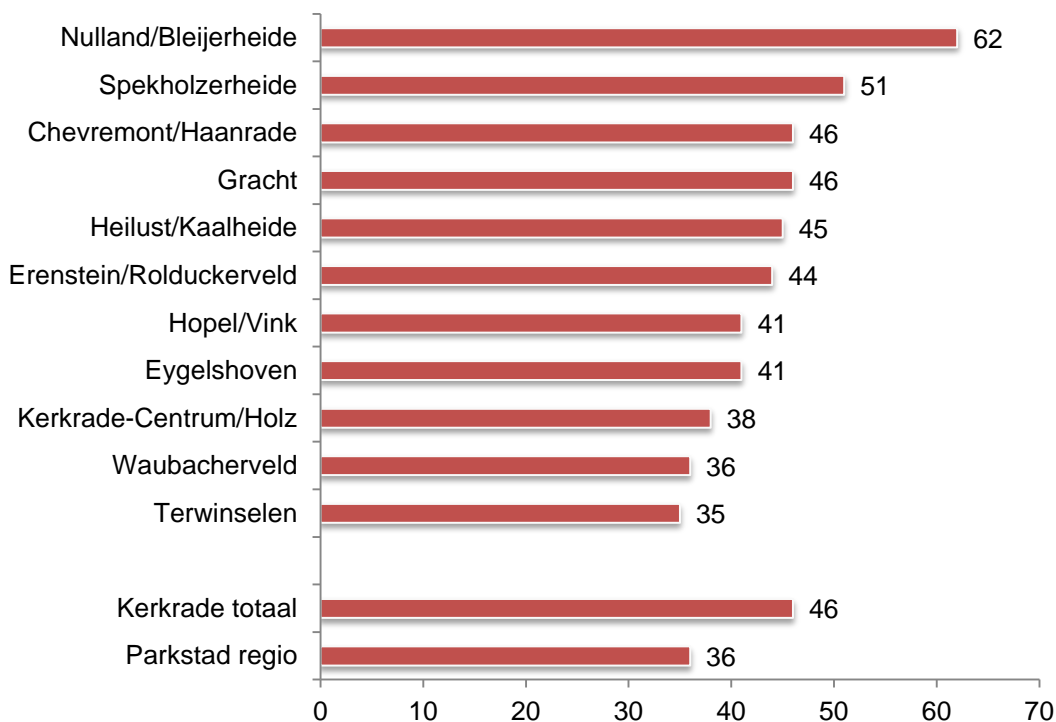
- De mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om;
- Ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is;
- Ik voel me thuis bij de mensen die in deze buurt wonen;
- De mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks.

De antwoordpercentages zijn omgerekend naar één score, die loopt van 0 (=zeer laag) t/m 10 (=zeer hoog).

Sociale cohesie in Kerkrade scoort gemiddeld een 5,5. Dit is eveneens iets lager dan in de hele Parkstad regio. In de wijken Heilust, Nulland en Bleijerheide is de sociale cohesie het laagst. In Terwinselen is er juist veel samenhang.

In figuur 3.2.7 is te zien of inwoners zich wel eens onveilig voelen in de eigen buurt.

Zesenvertig procent van de inwoners van Kerkrade voelt zich wel eens onveilig in de eigen buurt. Inwoners van Nulland/Bleijerheide ervaren de meest gevoelens van onveiligheid (62%). In Spekholzerheide voelt 51 procent van de inwoners zich weleens onveilig in de eigen buurt.

Figuur 3.2.7 Percentage inwoners (18 jaar en ouder) dat zich weleens onveilig voelt in de eigen buurt⁵ (%) (2013)

Bron: Parkstadmonitor

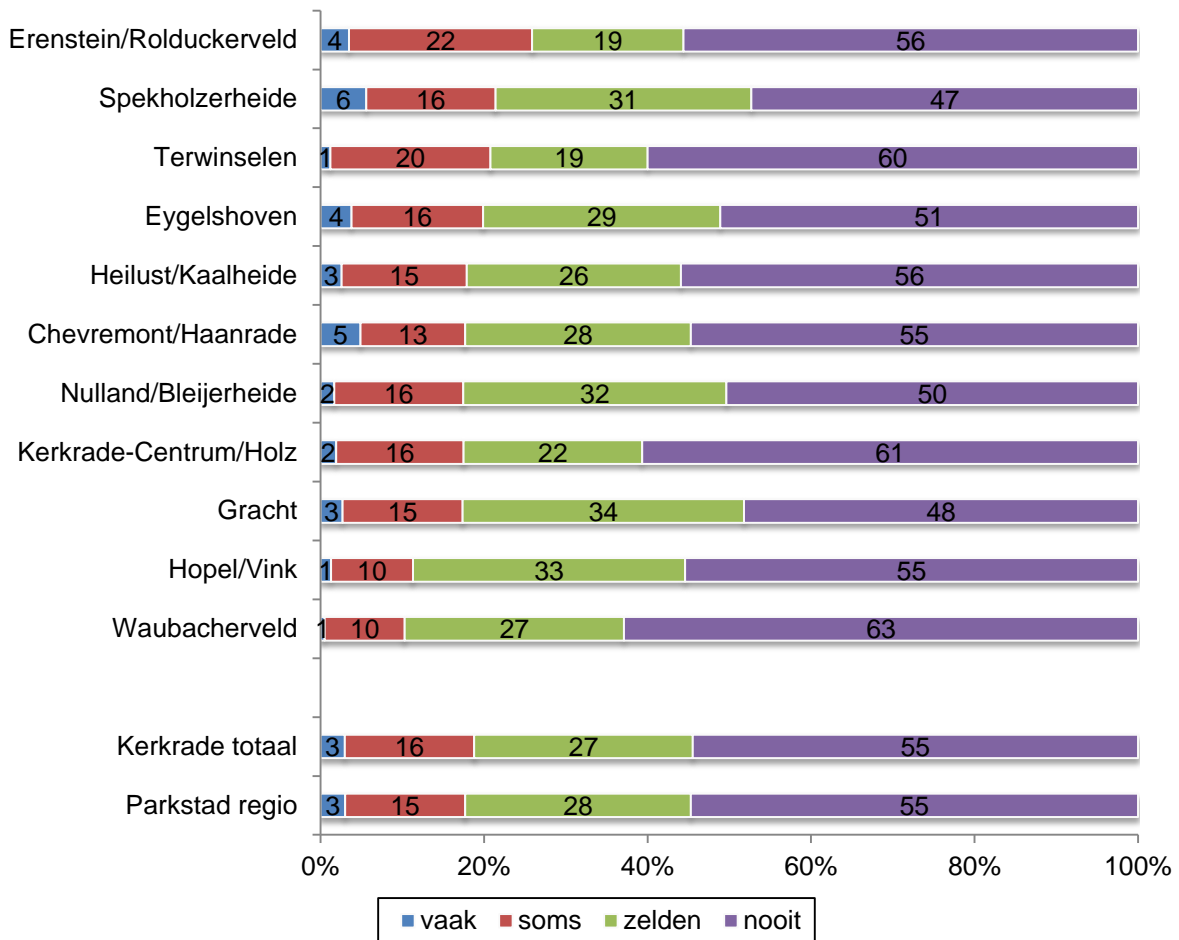
Eenzaamheid

Naast de kwaliteit van de woonomgeving wordt de sociale situatie van een persoon eveneens bepaald door de mate van persoonlijke contacten. Een persoon die weinig contacten heeft, kan zich eenzaam voelen. Eenzaamheid wordt gedefinieerd als het negatief ervaren verschil tussen de kwaliteit van relaties die men onderhoudt en de relaties die men voor zichzelf zou wensen.

Eenzaamheid komt vrij veel voor in Kerkrade (zie figuur 3.2.8 op de volgende pagina). Zo geeft 16 procent van de Kerkradenaren van 18 jaar en ouder aan zich soms eenzaam te voelen en 3 procent voelt zich zelfs vaak eenzaam. Dit betekent dat circa 1.200 inwoners uit Kerkrade vaak eenzaam zijn. Onder de inwoners van Erenstein/Rolduckerveld, en Spekholzerheide komt eenzaamheid relatief het

⁵ De resultaten zijn niet bekend per wijk.

meest voor. Opvallend is de mate van eenzaamheid in wijk Terwinselen, gezien het gemiddeld aantal 65-plussers. Een vijfde van de inwoners uit deze wijk voelt zich soms eenzaam.

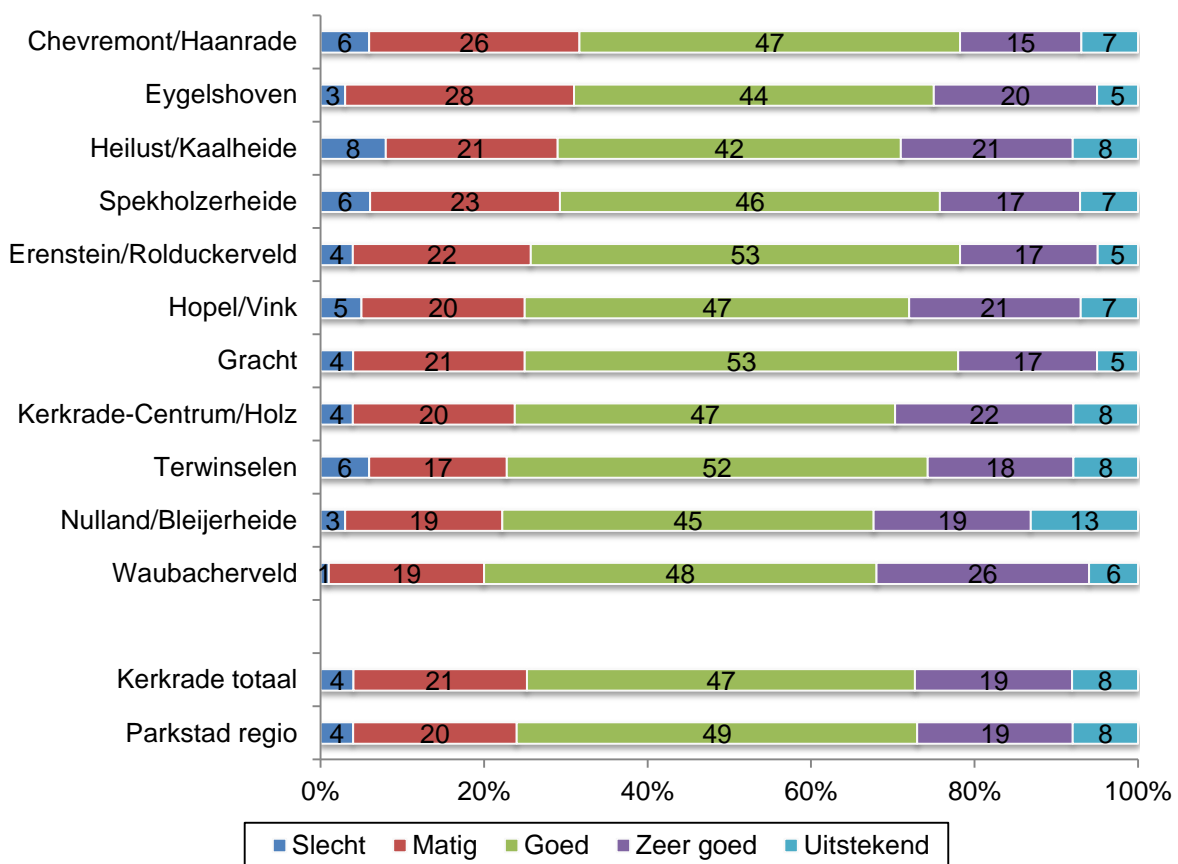
Figuur 3.2.8 Percentage inwoners (18 jaar en ouder) dat zich eenzaam voelt (2013)

Bron: Parkstadmonitor

3.2.3 Gezondheid

Zoals in de inleiding is beschreven is de definitie van een kwetsbaar persoon, iemand die niet zelfredzaam is en daardoor niet in staat tot maatschappelijke participatie. Niet zelfredzaam is iemand wanneer deze niet zelfstandig (niet op eigen kracht) of niet met behulp van zijn omgeving (eigen sociale netwerk) actief kan meedoen in de samenleving of onvoldoende draagkracht heeft om de daarvoor benodigde voorziening(en) aan te schaffen. Om zelfredzaam te zijn moet je dus het lichamelijke en geestelijke vermogen hebben om voorzieningen te treffen dan wel te laten treffen die deelname aan het normale maatschappelijke verkeer mogelijk maken.

Uit het burgeronderzoek van 2013 blijkt dat een groot deel van de inwoners van Kerkrade zijn of haar eigen gezondheid als (zeer) goed tot uitstekend ervaart (74%) (zie figuur 3.2.9). Desondanks ervaart 4 procent van de inwoners (18 jaar en ouder) een slechte gezondheid en 21 procent één die typeert kan worden als 'matig'.

Figuur 3.2.9 Gezondheidsbeleving inwoners 18 jaar en ouder (%) (2013)

Bron: Parkstadmonitor

In Chevremont/Haanrade en Eygelshoven ervaart ruim 30 procent van de volwassen inwoners een slechte of matige gezondheid. Ook in Heilust/Kaalheide en Spekholzerheid ervaren relatief gezien meer inwoners een matig tot slechte gezondheid (29%).

3.3 Jonge, potentieel kwetsbare kinderen (0-4 jaar)

De derde groep waar in dit rapport naar gekeken wordt zijn de jonge potentieel kwetsbare kinderen die niet of moeilijk via instellingen (zoals het onderwijs) te bereiken zijn.

Bij lees- en schrijfvaardigheid speelt de familiale context een fundamentele rol. De houding van de ouders tegenover lezen en schrijven zal een grote impact hebben op de latere ontwikkeling van het kind op dit domein. Uit onderzoek blijkt dat als een kind opgroeit in een gezinsomgeving die niet stimulerend en bevorderlijk is om te leren lezen en schrijven, het risico verhoogt dat de kinderen later zelf laaggeletterd zullen worden. Deze houding beïnvloedt de opvoeding die ze aan hun kinderen zullen geven. Het verwerven van taalvaardigheid hangt immers af van het vermogen van de ouders om met hun kinderen vanaf de vroegste kinderjaren op een ludieke manier om te gaan met het lezen van boeken. De taalvaardigheid zal ook afhangen van de al dan niet uitgebreide woordenschat die bij dagelijkse activiteiten zal worden gebruikt (Fouarge et. al, 2011).

Dit benadrukt het belang om jonge potentieel kwetsbare kinderen al vroeg in beeld te hebben en er vroegtijdig op in te grijpen. Hoe ouder het kind, hoe moeilijker de problemen op school ten gevolge van leerachterstand immers kunnen worden verholpen. Een preventieve strategie lijkt het meest aangewezen.

Om in kaart te brengen hoeveel jonge, potentieel kwetsbare kinderen er in de gemeente Kerkrade wonen, en specifiek in welke wijken, kan er enerzijds naar de situatie van de ouders gekeken worden. Hiervoor wordt verwezen naar paragraaf 3.1 en 3.2.

3.3.1 Voorschoolse educatie

Een andere duidelijke indicator is of een kind in aanmerking komt voor voorschoolse educatie. Voorschoolse educatie is als compensatie bedoeld voor peuters die thuis te weinig ontwikkelingsgerichte stimulering ontvangen. Het doel is het voorkomen van een achterstand bij de start van groep 3 in de in het basisonderwijs. Op basis van bepaalde criteria worden doelgroepkinderen geïdentificeerd, die in kinderdagverblijven en peuterspeelzalen een VVE-programma krijgen aangeboden. In de praktijk bestaat de doelgroep voornamelijk uit allochtone en autochtone kinderen uit lagere sociaal-economische milieus.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de voorschoolse educatie. Ze krijgen geld op basis van de gewichtenregeling die gebaseerd is op de opleiding van ouders. Ze zijn echter vrij om de doelgroep voor voorschoolse educatie te bepalen, evenals welk programma ze willen gebruiken voor VVE.

Ieder kind krijgt, op basis van de opleiding van de ouders, een gewicht. Hoe meer gewichtenleerlingen in de gemeente (boven een bepaalde drempel), hoe meer geld de gemeente krijgt voor onderwijsachterstandenbeleid. Een bruikbaar criterium voor deelname aan voorschoolse educatie is dus het opleidingsniveau van de ouders.

Veel gemeenten kiezen echter voor een bredere doelgroepdefinitie dan alleen het leerlinggewicht. Meestal wordt het criterium opleidingsniveau aangevuld met thuistaal, taalachterstand of sociaal-emotionele achterstand. De aanvullende criteria zijn ingevoerd om het schrappen van etniciteit uit de gewichtenregeling te compenseren (Nederlands Jeugd Instituut, 2015; Geus, Versteegen & Kruiter, 2009).

In gemeente Kerkrade wordt de volgende doelgroepdefinitie gehanteerd:

- De feitelijke VVE doelgroep: de kinderen die op basis van het opleidingsniveau van hun ouders een wegingsfactor 0.30 of 1.20 krijgen.
- De VVE voorrangsgroep: de kinderen die op basis van de professionele inschatting van de jeugdgezondheidszorg worden aangemerkt als kwetsbaar of risico-kind.

In onderstaande tabel is weergegeven hoeveel procent van de peuters in Kerkrade een VVE-indicatie heeft. Hierbij is de uitsplitsing gemaakt naar peuterspeelzaal.

Tabel 3.3.1 Aantal peuters en aantal VVE-indicaties (2014)

Peuterspeelzaal	Verzorgingsgebied	Aantal peuters (2-4 jarigen)	Aantal peuters met een wegingsfactor	Aantal peuters met een JGZ-indicatie	Aantal peuters met een wegingsfactor en JGZ-indicatie	Doelgroep-kinderen totaal	% peuters met een VVE-indicatie
Hummelhof (Veldhof + Socio)	Eygelshoven / Hopel / Waubacherveld	138	2	7	2	11	8,0
Pinkeltje / Rakkertjes	Kaalheide / Heilust / Terwinselen	270	7	15	8	30	11,1
Spoorzoeker	Gracht / Spekholzerheide	140	2	7	2	11	7,9
Speltloper (VVE + Reggio)	Chevremont / Rolduckerveld / Erenstein / Haanrade / Vink	309	7	20	8	35	11,3
Woelwaters (incl. dep)	Bleijerheide / Nulland / Holz / Kerkrade-Centrum	349	10	14	4	28	8,0
Totaal		1206	28	63	24	115	9,5

In 2014 hadden 52 peuters in Kerkrade een leerlinggewicht. Daarnaast ontvingen 63 kinderen een JGZ verwijzing waardoor zij eveneens in aanmerking kwamen voor voorschoolse educatie. Dit komt in totaal neer op 10 procent van alle peuters.

Om de wijken onderling te kunnen vergelijken is een schatting gemaakt van het verzorgingsgebied van iedere peuterspeelzaal (zie de tweede kolom). In de wijken Kaalheide, Heilust, Terwinselen, Chevremont, Rolduckerveld, Erenstein, Haanrade en Vink hebben relatief meer peuters een VVE-indicatie hebben. Dit correspondeert ook met het feit dat de wijken Kaalheide, Erenstein, Heilust, Chevremont en Rolduckerveld gekenmerkt worden door relatief veel laaggeletterden.

In Gracht en Spekholzerheide hebben verhoudingsgewijs de minste kinderen een VVE-indicatie. In de wijken Eygelshoven en Kerkrade-Centrum hebben eveneens relatief weinig kinderen een VVE-indicatie. Hoewel dit verrassend lijkt omdat hier naar schatting wel veel laaggeletterden zullen wonen, is het goed te verklaren. Het aantal laaggeletterde inwoners in deze wijken is namelijk met name hoog, omdat er relatief veel ouderen wonen.

3.3.2 BoekStart

BoekStart is een programma dat het lezen met heel jonge kinderen wil bevorderen én ouders met jonge kinderen wil laten genieten van boeken. In het BoekStart-programma werken bibliotheek, gemeente en consultatiebureau samen. Als een baby 3 maanden oud is, ontvangen ouders een brief van de gemeente met een waardebon. Met deze bon kunnen ouders een gratis BoekStart-koffertje met onder meer babyboekjes ophalen bij de bibliotheek.

In welke wijken wordt Boekstart afgenomen? Worden bepaalde groepen minder bereikt via Boekstart?

In tabel 3.3.2 op de volgende pagina is het aantal Boekstartleneren per wijk weergegeven (ingeschreven in oktober 2015). Eveneens is het aantal BoekStartleneren als percentage van het inwonerstal per gebied gepresenteerd.

Uit landelijk onderzoek van 2014 blijkt dat het bereik gemiddeld 33 procent is: 33 procent van de ouders gaat in op de uitnodiging per brief, door daadwerkelijk een koffertje op te halen en hun kind lid te maken.

Tabel 3.3.2 Boekstartleneren (geboren in 2012, 2013 of 2014), als percentage van totale leeftijdsgroep (1 januari 2015)

	Aantal boekstartleden	Aantal inwoners 0 t/m 2 jaar	Bereik (%)
Spekholzerheide	6	55	11
Heilust	4	58	7
Terwinselen	20	85	24
Kaalheide	7	85	8
Gracht	6	67	9
Kerkrade-Centrum	18	77	23
Erenstein	4	25	16
Rolduckerveld	16	88	18
Holz	4	61	7
Nulland	9	108	8
Bleijerheide	20	110	18
Eygelshoven-Kom	11	51	22

Hopel	7	72	10
Waubacherveld	2	20	10
Vink	10	61	16
Chevremont	12	74	16
Haanrade	7	39	18
Kerkrade totaal	163	1136	14

Bron: Parkstadmonitor; Bibliotheek Kerkrade e.o.

Uit de tabel blijkt dat BoekStart in gemeente Kerkrade een lager bereik heeft dan het landelijk gemiddelde. Van de 0-2 jarige inwoners in Kerkrade is 14 procent Boekstart-lid. Tussen de wijken onderling zijn echter grote verschillen zichtbaar.

In Terwinselen, Kerkrade-Centrum en Eyselshoven-Kom wordt Boekstart relatief goed afgenomen. Bijna een kwart van de ouders gaat op de uitnodiging in en maakt hun kind Boekstart-lid.

In de wijken Heilust, Kaalheide, Gracht, Holz, Nulland, Hopel en Waubacherveld blijken echter relatief weinig ouders gebruik te maken van BoekStart. Gezien het aantal laaggeletterde volwassenen in Heilust en Kaalheide is dit erg zorgelijk.

4. Conclusies

Het doel van dit onderzoek was om in kaart te brengen in welke mate zich in verschillende wijken van Kerkrade kwetsbare groepen bevinden. Een kwetsbaar persoon is iemand die niet zelfredzaam is en daardoor niet in staat tot maatschappelijke participatie.

Met de resultaten van dit onderzoek kan de gemeente, in samenwerking met het Bondgenootschap Parkstad voor Geletterdheid (specifiek met de Bibliotheek Kerkrade en het ROC Arcus College), probleemgroepen definiëren. De 'genomen foto' biedt input voor de te vervullen rol en de te bewandelen strategie ten aanzien van kwetsbare groepen.

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek samengevat in conclusies.

In 2015 heeft het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) onderzoek gedaan naar de regionale spreiding van geletterdheid in Nederland (ROA, 2015). In dit onderzoek is het percentage laaggeletterden per gemeente berekend op basis van de verdeling inwoners naar opleidingsniveau, leeftijd, arbeidsmarktstatus, geslacht, opleidingsrichting, beroepsprestige en land van herkomst. De mate van geletterdheid hangt namelijk op een voorspelbare manier samen met deze kenmerken. Uit dit onderzoek is gebleken dat in Kerkrade 10,6 procent van de potentiële beroepsbevolking laaggeletterd is. Dit komt neer op ruim 3.000 laaggeletterden in de leeftijdscategorie 15 tot 65 jaar. Deze mensen beschikken over onvoldoende vaardigheid om te kunnen omgaan met de lees- en schrijftaken in het dagelijks leven en op het werk. Ze hebben niet het niveau dat nodig is om in de kenniseconomie en de moderne westerse samenleving adequaat te functioneren.

De groep 65-plussers is niet meegenomen in het onderzoek van ROA. Wel is uit ander wetenschappelijk onderzoek bekend dat landelijk gezien minimaal 21,5 procent van de 65-plussers laaggeletterd is (Buisman & Houtkoop, 2014). Kijkende naar het aantal 65-plussers in de gemeente Kerkrade, betekent dit dat er minimaal 2.300 laaggeletterde 65-plussers in Kerkrade wonen.

Aanvullend op deze landelijke onderzoeken heeft Cubiss specifiek voor gemeente Kerkrade onderzocht in welke wijken een oververtegenwoordiging van laaggeletterden is. Dit is overeenkomstig met het onderzoek van het ROA, berekend aan de hand van een aantal kenmerken die op een voorspelbare manier samenhangen met geletterdheid. Dit resultaten zijn hieronder weergegeven.

Naast laaggeletterden is bekeken in welke mate gemeente Kerkrade te maken heeft met maatschappelijke kwetsbare volwassenen en jonge, potentiële kwetsbare kinderen. Een persoon is maatschappelijk kwetsbaar als hij of zij in een kwetsbare situatie verkeert of dreigt te raken doordat deze persoon door verschillende problemen of oorzaken geconfronteerd wordt met achterstand en/of sociaal isolement.

Uit onderzoek blijkt dat als een kind opgroeit in een gezinsomgeving die niet stimulerend en bevorderlijk is om te leren lezen en schrijven, het risico verhoogt dat de kinderen later zelf laaggeletterd zullen worden. Deze houding beïnvloedt de opvoeding die ze aan hun kinderen zullen geven. (Fouarge et. al, 2011). Dit benadrukt het belang om jonge potentieel kwetsbare kinderen al vroeg in beeld te hebben en er vroegtijdig op in te grijpen. Hoe ouder het kind, hoe moeilijker de problemen op school ten gevolge van leerachterstand immers kunnen worden verholpen. Een preventieve strategie lijkt het meest aangewezen.

In 2014 kwamen 115 peuters in Kerkrade in aanmerking voor voorschoolse educatie (VVE). Dit komt in totaal neer op 10 procent van alle peuters. Voorschoolse educatie is als compensatie bedoeld voor

peuters die thuis te weinig ontwikkelingsgerichte stimulering ontvangen. Het doel is het voorkomen van een achterstand bij de start van groep 3 in de in het basisonderwijs.

4.1 Wijken met kleine kans op kwetsbare inwoners

In Terwinselen, Vink, Waubacherveld, Hopel, Holz en Gracht is de kans op kwetsbare inwoners klein. In alle zes wijken wonen relatief gezien (in verhouding tot de andere wijken van Kerkrade en Limburg) zowel weinig laaggeletterden als weinig maatschappelijk kwetsbaren.

De wijken worden gekenmerkt door een laag percentage laagopgeleiden (geldt niet voor Gracht), relatief weinig 45plussers (geldt niet voor Terwinselen en Waubacherveld), laag percentage allochtonen (geldt niet voor Gracht) en relatief weinig mensen die niet participeren op de arbeidsmarkt. Daarnaast is de financiële, sociale en gezondheidssituatie van de inwoners van deze wijken gunstig. In Terwinselen is het aantal inwoners dat zich eenzaam voelt echter behoorlijk hoog.

4.2 Wijken met gemiddelde kans op kwetsbare inwoners

In Spekholzerheide, Kaalheide, Kerkrade-Centrum, Nulland, Eygelshoven-Kom en Haanrade is een gemiddelde kans op kwetsbare inwoners. Hierbij is wel een duidelijk onderscheid tussen de wijken zichtbaar.

- Kaalheide, Kerkrade-Centrum en Eygelshoven-Kom worden gekenmerkt door relatief veel laaggeletterden. Dit valt te verklaren vanuit het groot aantal personen waarvan de hoogst genoten opleiding lager onderwijs is (geldt niet voor Kerkrade-Centrum), het groot aantal ouderen (geldt niet voor Kaalheide), en het groot aantal arbeidsongeschikten en bijstandsuitkeringsgerechtigden (vanwege inactiviteit is de kans op laaggeletterdheid groter). De kans op maatschappelijke kwetsbare inwoners is in Kerkrade-Centrum behoorlijke laag en in Kaalheide en Eygelshoven-Kom gemiddeld.
- In Spekholzerheide en Nulland wonen een gemiddeld aantal laaggeletterden, terwijl de kans op maatschappelijke kwetsbaren vanwege een slechte financiële situatie en sociale situatie behoorlijk groot is (een lage sociale cohesie in de wijk, veel gevoelens van onveiligheid en relatief veel eenzamen).
- In Haanrade is de kans op laaggeletterden gemiddeld, terwijl je hier relatief weinig maatschappelijke kwetsbare inwoners zult treffen.

4.3 Wijken met grote kans op kwetsbare inwoners

Heilust, Erenstein, Rolduckerveld, Chevremont en Bleijerheide kunnen als potentieel kwetsbaar worden aangemerkt.

- Heilust en Rolduckerveld zijn de meest zorgelijke wijken. Hier is een relatief grote kans op zowel taalachterstanden/laaggeletterdheid als maatschappelijke kwetsbaarheid. Vrijwel alle gemeten indicatoren zijn beneden gemiddeld ten opzichte van de andere wijken en de gehele provincie. Hier hebben ook verhoudingsgewijs veel kinderen een vve-indicatie.
- In Erenstein en Chevremont is de situatie eveneens zorgelijk. Hoewel de kans op laaggeletterden en maatschappelijke kwetsbaren iets kleiner is dan in bovenstaand genoemde wijken, is deze alsnog bovengemiddeld.
- In Bleijerheide is de kans op maatschappelijke kwetsbaren groot. Veel mensen voelen zich niet veilig in de wijk, zijn eenzaam en hebben een betrekkelijk laag inkomen. Ook is de sociale cohesie in deze wijk vrij laag. Laaggeletterden zal je in deze wijk relatief weinig treffen.

Naar aanleiding van deze analyse kunnen ervaren Cubissmedewerkers u adviseren en ondersteunen bij het opstellen van een plan van aanpak en bij de verdere uitvoering ervan. U kunt hiervoor contact opnemen met Ivette Sprooten, senior-adviseur Laaggeletterdheid bij Cubiss, i.sprooten@cubiss.nl.

Geraadpleegde literatuur en bronnen

Baay, P., Buisman, M. & Houtkoop, W. (2015) Laaggeletterden: achterblijvers in de digitale wereld? Vaardigheden van burgers en aanpassingen door overheden. 's-Hertogenbosch: ECBO

Bohenn, E., Ceulemans, C., Van de Guchte, C., Kurvers, J. & Van Tendeloo, T. (2004). Laaggeletterd in de Lage Landen. Hoge prioriteit voor beleid. Den Haag: Nederlandse Taalunie

Buisman, M. & Houtkoop, W. (2014). Laaggeletterdheid in kaart. 's-Hertogenbosch/Utrecht: ECBO

CBS Statline

Fouarge, D. Houtkoop, W. & Velden, R. van der (2011). Laaggeletterdheid in Nederland. 's-Hertogenbosch/Utrecht: ECBO

Gemeenten Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Nuth, Onderbanken, Simpelveld en Voerendaal (2015). Parkstadmonitor. Beschikbaar via www.parkstadmonitor.nl.

Geus, W. de, Versteegen, H. & Kruijer, J. (2009) Voorschoolse educatie: doelgroepbepaling en toeleiding. Utrecht: Oberon en Sardes.

Nederlands Jeugd Instituut (2015). <http://www.nji.nl/Doelgroep-voor--en-vroegschoolse-educatie>

PIAAC (2013). Kernvaardigheden voor werk en leven: resultaten van de Nederlandse survey 2012

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2015). Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland.

Toelichting indicatoren Kerncijfers Wijken en Buurten, CBS. Beschikbaar via <http://download.cbs.nl/regionale-kaarten/2013-toelichting-variabelen-kwb-2003-2012-versie-2013-04-04.pdf>

UWV (2012)

Vos, M., De Vries, M. & Duvekot, C. (2007) Handreiking Wmo en laaggeletterdheid. Tips hoe gemeenten aandacht aan laaggeletterde burgers kunnen besteden in hun Wmo-beleid.

WMO voorzieningenbeleid. Beschikbaar via http://www.invoeringwmo.nl/sites/default/files/Bronckhorst_Einddocument_Definities%20kwetsbare%20burgers.pdf